

VERZETS
RESISTANCE
MUSEUM

JAARVERSLAG
2021

INHOUD

1. INLEIDING	4	5. EDUCATIE	20	Audio-, gebarentaal en smartphonetours	36
2. TENTOONSTELLINGEN	6	Museumdocenten	23	Publiciteit	37
Wisselexposities	7	Virtueel bezoek		Relaties	38
- <i>De Tweede Wereldoorlog in honderd foto's</i>	7	Verzetsmuseum Junior	23	8. ORGANISATIE	42
- <i>Wees Moedig! Drie Amsterdammers en de Februaristaking</i>	7	Programma's bij wisseltentoonstellingen	25	Directie en Raad van Toezicht	43
Entreehal-exposities	9	Gezinspubliek	25	Risicomangement	43
- <i>Brief van Jules Schelvis</i>	9	Sociaal-maatschappelijke activiteiten	25	Personeel	43
- <i>Muurschildering Spitfire</i>	9	Samenwerking en promotie	25	Huisvesting en faciliteiten	44
Tentoonstellingen buiten het museum	10	6. EVENEMENTEN	26	Vrienden	46
- <i>Verzetsmuseum Junior op wielen</i>	10	Series lezingen en discussies	27	Financiën	47
- <i>Doorplaatsing tentoonstellingen</i>	10	- <i>Bijeenkomstenserie</i>		9. BIJLAGEN	52
3. VERNIEUWING EN TOEGANKELIJKHEID	12	- <i>Helden & Schurken</i>	27	Raad van Toezicht	53
Verbouwingsplannen	13	- <i>Sobiborbijeenkomst</i>	27	Nevenfuncties	53
Museale vernieuwing	13	- <i>Anton de Komlezing</i>	27	Personeel	54
Betrekking doelgroepen en deskundigen	15	- <i>Het Ronde Tafel Gesprek / The Round Table Talk</i>	27	Stagiaires	54
4. COLLECTIE EN BIBLIOTHEEK	16	Eenmalige bijeenkomsten	30	Comité van Aanbeveling	54
Collectieverwerving	17	Collectieve evenementen	31	Adviesgroep blinden en slechtzienden	54
Behoud en ontsluiting	17	Podcasts	31	Adviesgroep doven en slechthorenden	54
Onderzoek	17	7. PUBLIEK, MARKETING EN PR	32	Adviesgroep mensen met koloniale kennis en achtergrond	54
Bibliotheek	19	Fysieke bezoekers	33	Bestuur Stichting Vrienden	54
		Digitale bezoekers	35	Vrijwilligers	54
		Website	35	Bijdragen 2021	55
		Sociale media	35	Colofon	56

4 INLEIDING

Anderhalve meter afstand in de zaal op 25 juli bij de uitreiking van de Jewish Rescuers-oorkonde aan nabestaanden van Henriëtte Pimentel, directrice van de crèche tegenover de Hollandsche Schouwburg. Zij was betrokken bij de redding van honderden Joodse kinderen en werd in 1943 vermoord in concentratiekamp Auschwitz. Niet alleen vanwege haar verzet was het Verzetsmuseum een passende locatie. Henriëtte's broer Jacques is eigenaar geweest van gebouw Plancius en liet in 1914 de uitbouwen bouwen waarin de tentoonstellingsruimtes van het Verzetsmuseum zijn gevestigd.

We hadden natuurlijk allemaal gehoopt, en ook wel verwacht, dat er in 2021 een einde zou komen aan de coronapandemie, maar dat mocht niet zo zijn. Door lockdowns en beperkende maatregelen bleef het aantal fysieke museumbezoekers met ruim 25.000 extreem laag – nog weer lager dan in 2020. Door twee virtuele tentoonstellingen, twee podcasts, de gelivestreamde serie bijeenkomsten *The Round Table Talk* werden er gelukkig wel digitaal nieuwe bezoekersgroepen bereikt. Het jaar stond voor het Verzetsmuseum in het teken van experimenten en vernieuwing.

De grote tentoonstelling van 2021, *Wees Moedig! Drie Amsterdammers en de Februaristaking*, werd op 16 februari door minister-president Rutte online geopend, want het museum was dicht. Het was reden om een virtuele variant van de tentoonstelling te maken, die verrassend goed werd ontvangen. Ook kon de bij de tentoonstelling behorende podcast, gemaakt met *Het Parool*, vanuit huis worden beluisterd. De tentoonstelling was tevens een testopstelling voor de voorzieningen voor visueel en auditief beperkten voor de in 2022 te vernieuwen vaste opstelling. We ontvingen op een veilige manier tijdens de sluiting wel al kleine groepjes van mensen met beperkingen om die voorzieningen te beoordelen. Dat was belangrijk, want we bleken nog niet alles goed te hebben gedaan.

Wat betreft de uitbreidings- en vernieuwingsplannen moest het museum in 2021 het moeilijke besluit nemen om de uitbreiding met een ondergrondse museumzaal van 300m² te laten vervallen. De bouwkosten stegen sterk door de corona-omstandigheden en het lukte niet de financiering tijdig rond te krijgen. Het museum zal dus vernieuwen op de bestaande vierkante meters. Aan de vernieuwing van de vaste opstelling over Nederland in bezettingstijd is in 2021 door het museumteam, in een zeer prettige samenwerking met de vormgevers, verder gewerkt. Aan het eind van het jaar waren vrijwel alle partijen gecontracteerd die gaan werken aan de verbouwing en herinrichting. Er werden ook voorbereidingen getroffen om tijdens de sluiting voor verbouwing en herinrichting in 2022 actief te blijven door buurtwandelingen, *Verzetsmuseum Junior op wielen*, ritten met historische trams en digitale activiteiten.

Er waren enkele momenten in 2021 dat alles weer even als vanouds leek: op 6 november was er een bijna gewone, sprankelende Museumnacht over protest tegen racisme, met 1.968 jonge bezoekers. En er waren andere hoogtepunten. Dankzij livestreams werd er voor lezingen en debatten een nieuw en groter publiek bereikt. De Anton de Kom-lezing, dit keer gegeven door de Surinaamse president Chan Santokhi, werd in Suriname 4.789 keer bekeken. Een ontdekking – mede dankzij de bijdrage van het Kickstart Cultuurfonds – was dat ook virtueel schoolbezoek aan Verzetsmuseum Junior, met een museumdocent op afstand, succesvol was. Elise Kramer, docent van SKPO in Eindhoven, mailde: *“Wauw, wat heb ik zojuist een mooi digitaal bezoek gebracht. De mogelijkheid om digitaal een museumbezoek te kunnen brengen: Geweldig! Ik ben leerkracht, woon in Eindhoven en geef les aan groep 7. Ieder jaar gaan we aan het einde van het project over het Tijdvak van de Wereldoorlogen naar een oorlogsmuseum. Helaas kan dat nu niet, maar via de mail kwam dit museum tevoorschijn en wat ben ik blij. Ik ken veel musea, maar dit was voor mij nieuw en heel verrassend.”*

Annulering van het ambitieuze, maar ook risicovolle plan voor onderkeldering van het museum gaf financiële ruimte, en het museum kon opnieuw een beroep doen op noodsteun van de overheid. Een deel van in 2020 doorgevoerde bezuinigingen op personeel, waarvoor alle collega's vrijwillig een offer hadden gebracht, kon in het najaar van 2021 worden teruggedraaid. De educatieve dienst werd gereorganiseerd en er werd een nieuw Hoofd Marketing en PR aangenomen. Natuurlijk was het een grote domper dat het museum rondom de jaarwisseling wéér moest sluiten, maar 2021 werd toch met een optimistisch vertrouwen in de toekomst afgesloten. In de komende jaren moet het Verzetsmuseum, met zijn vele internationale bezoekers, weliswaar rekening houden met doorwerking van de negatieve effecten van de coronacrisis, maar het museum is in deze tijd van oorlog en polarisatie relevanter dan ooit. Het geeft de bezoekers inzicht in de mechanismes die democratie en rechtsstaat ook nu weer bedreigen, en biedt inspiratie om weerbaar te zijn.

2 TENTOONSTELLINGEN

De tentoonstelling *Wees Moedig! Drie Amsterdammers en de Februaristaking* begon met een audiovisuele presentatie over de gebeurtenissen voorafgaand aan en tijdens de Februaristaking, gemaakt met het bedrijf Shosho uit Amsterdam. Bezoekers werden door de halfronde projectie met veel animaties ondergedompeld in het verhaal. Tijdens de geplande opening van de tentoonstelling, vlak voor de 80-jarige herdenking van de Februaristaking, was het museum wegens een corona-lockdown helaas gesloten. Er werd daarom ook een virtuele variant van de tentoonstelling gemaakt die op 24 februari digitaal werd geopend door minister-president Mark Rutte.

WISSELTENTONSTELLINGEN

Het museum exposeerde in 2021 twee tentoonstellingen in de wisselexpositieruimte.

DE TWEDE WERELDOORLOG IN HONDERD FOTO'S

Deze tentoonstelling – resultaat van een landelijke fotowervingsactie van het Platform WO2 in het kader van het jubileumjaar '75 jaar Vrijheid' – kon wegens de lockdown in 2021 helaas niet meer worden bezocht.

WEES MOEDIG! DRIE AMSTERDAMMERS EN DE FEBRUARISTAKING, VANAF 24 FEBRUARI

Deze grote tentoonstelling in het 80ste herdenkingsjaar van de enige massale openlijke protestactie tegen de Jodenvervolging in Europa, kon vanwege een lockdown helaas niet fysiek open gaan op de daarvoor geplande datum. Er werd daarom met Paul van der Linden van *Paul3D-Reality Capture* uit Bussum ook een virtuele variant gemaakt. Het museum sloot er een abonnement voor af bij het virtuele tourplatform Matterport. De tentoonstelling – met de virtuele variant – werd op 24 februari digitaal geopend door minister-president Mark Rutte. Er was veel publiciteit, waarover meer in hoofdstuk 7, en de aantrekkelijke virtuele tentoonstelling werd na de opening goed bezocht.

Wees Moedig! was ook belangrijk als testopstelling voor de voorzieningen voor mensen met beperkingen. Femke Burger was namens het museum verantwoordelijk voor de samenstelling. Centraal stonden de verhalen van drie communisten die actief bij de organisatie

van de staking waren betrokken. Voor de vormgeving en productie werd samengewerkt met de partijen die ook bij de vernieuwing van de vaste opstelling zijn betrokken: ontwerpster Ilona Laurijsse, kunstenaars Maaïke Stevens en voor de voorzieningen voor mensen met beperkingen TG Lining, Bartiméus, Dedicon, VISIO, KUBES, de Oogvereniging en Wat Telt!/In Gebaren, van de dove zusjes Wattel. Voor de filmproducties werd na een pitch gekozen voor het bedrijf Shosho uit Amsterdam. Hun stijl met schetsmatige animaties vond de museumstaf passender bij het thema dan de strakke en realistische stijl van een videogame van andere partijen. *Het Parool* en het GVB waren mediapartner, en met Amnesty International werd samengewerkt voor een onderdeel over de actualiteit.

Om de voorzieningen voor mensen met beperkingen een goed bereikbare plek te geven, werden er voor *Wees Moedig!* middenin de tentoonstellingsruimte wanden in de vorm van een kruis met één extra wand geplaatst. Dit leverde vijf ruimtes op: één voor een introducerende audiovisuele presentatie over de gebeurtenissen voorafgaand aan en tijdens de Februaristaking, drie voor de drie geportretteerde Februaristakers, en één voor een hedendaagse mensenrechtenactiviste. Voor blinden en slechtzienden was er direct na binnenkomst in de ruimte een voelmaquette van de tentoonstelling met een houder voor een blindenstok, een toelichting in braille en in audio.

De audiovisuele introductie werd zo gemaakt dat deze voor blinden een spannend hoorspel was.

Voor doven was er een gebarentolk zichtbaar in beeld. Bezoekers konden bij een bankje de keuze maken voor de film in het Nederlands, Engels of Nederlandse gebarentaal (NGT). Op een halfronde wand werd de film geprojecteerd die in vier minuten een indringend beeld gaf van de ongeregelde heden in de stad die culmineerden in de eerste grote razzia op Joden en de Februaristaking. De bezoekers werden ondergedompeld in het verhaal.

**EEN UITSTEKENDE
TENTONSTELLING,
MET EEN GOED
OPGESTELDE
VORMGEVING.
TEKSTEN ZIJN
DUIDELIJK, EN DE
INTRODUCTIE WAS
INDRUKWEKKEND!**

In de volgende 'vakken' werden de hoofdpersonen belicht. Voor blinden en slechtzienden was er bij elke hoofdpersoon een voeltafel met een klem voor de stok, voelobjecten en een introductie in

De succesvolle tentoonstelling *Mode op de bon* uit 2019 werd op 30 maart in iets afgeslankte vorm geopend in het Nationaal Monument Kamp Vught, maar was er vanwege de lockdown pas vanaf 15 juni te bezoeken. Vanwege coronasluiting werd de expositieduur verlengd tot in januari 2022. In Vught trok de tentoonstelling in 2021 bijna 35.000 bezoekers.

braille en audio. Aan de wanden van het centrale kruis waren hun authentieke documenten en objecten geëxposeerd – soms voorzien van een reliëfbeelding voor blinden – en werden in tekst en audio hun verhalen verteld. Daar tegenover hingen grote portretfoto's van de nabestaanden in kleur met geluidsfragmenten uit de bij de tentoonstelling gemaakte podcast. Zo werden de verhalen verteld van drie stakers – elk met jonge kinderen – die zeer zwaar werden gestraft, met grote gevolgen voor hun gezin en nabestaanden. Stratenmaker Willem Kraan, die tijdens de vergadering van de communistische partij opriep tot de staking, werd gefusilleerd. Coba Veltman, één van typistes en verspreiders van het beroemde stakingspamflet, zat tot aan de bevrijding gevangen, uiteindelijk in vrouwenconcentratiekamp Ravensbrück. Tramconducteur Joop IJisberg, die de staking op gang bracht in tramremise Lekstaat, werd ook ter dood veroordeeld en gefusilleerd, tot verbijstering van zijn vrouw en kinderen. Dit komt hartverscheurend naar voren in de smokkelbriefjes die hij via het wasgoed in gevangenschap uitwisselde met zijn vrouw en kinderen – een hoogtepunt van de tentoonstelling. Het laatste verhaal, over Iraanse politiek gevangene en mensenrechtenactiviste Nasrin Sotoudeh liet zien dat vergelijkbare verhalen zich ook nu afspelen. Met Amnesty International konden bezoekers in de tentoonstelling actievoeren voor haar vrijlating.

Al tijdens de lockdown werden er kleine groepjes blinden en doven ontvangen om de voorzieningen voor hen te beoordelen. Dit was zeer leerzaam. De uitgebreide beeldbeschrijvingen van alle geëxposeerde foto's, documenten

en objecten, werden ervaren als overbodige ballast en daarom snel uit de audiotour voor blinden en slechtzienden verwijderd. Hun advies was verder: liever minder vrije keuze en meer selectie en sturing. Ook veel collega-musea hadden belangstelling voor de experimentele voorzieningen.

IK VOEL HET IN MIJN HELE LIJF, DE OORLOG KOMT INEENS HEEL DICHTBIJ

Toen het museum weer open mocht (met beperkingen) was de publiciteit voor de tentoonstelling weggezakt en bleven veel mensen terughoudend om uitstapjes te maken. Maar de bezoekers die kwamen waren enthousiast. *“Een uitstekende tentoonstelling. Met een goed opgestelde vormgeving. Teksten zijn duidelijk, en de introductie was indrukwekkend!”* *“Inspirerende tentoonstelling! Bijzonder om te mogen zien hoe moedig mensen kunnen zijn in moeilijke tijden.”* Annemijn & Maaïke, Nijverdal *“Ontroerend. (...) Dit is geschiedenis die we moeten vasthouden. Die drie moedige Februaristakers en hun gezinsleden hebben veel gegeven, maar tot in lengte van dagen geven ze hoop, inspiratie en*

strijdbaarheid voor rechtvaardigheid en een betere maatschappij.”

Doordat de voorgenomen sluiting van het museum voor verbouwing in 2021 werd uitgesteld, kon de tentoonstelling gelukkig worden verlengd tot na de herdenking van de Februaristaking en de 4 en 5 mei-periode in 2022.

ENTREEHAL-EXPOSITIES

BRIEF VAN JULES SCHELVIS, T/M 5 NOVEMBER

Deze bijzondere aanwinst – een direct na de oorlog zoekgeraakte brief met eerste Nederlandse getuigenis over vernietigingskamp Sobibor, geschreven door Holocaustoverlevende Jules Schelvis – was vanwege de overweldigende persbelangstelling sinds december 2020 in de entreehal geëxposeerd. In 2021 kreeg deze mini-expositie vooral de aandacht van de bezoekers aan de jaarlijkse Sobibor-bijeenkomst (zie hoofdstuk 6).

MUURSCHILDERING SPITFIRE, VANAF 24 NOVEMBER

Een aannemer tipte het museum over de vondst van een muurschildering van een Spitfire in een pand aan de Leidsekade in Amsterdam. Het museum deed onderzoek en vond uit dat deze in 1941 was gemaakt door de toen 17-jarige Hans Janssen. In bijzijn van diens dochter en de pers werd de schildering op 23 november verwijderd en in de entreehal geëxposeerd. Er kwamen – tot aan de lockdown op 19 december – redelijk veel bezoekers voor naar het museum.

TENTOONSTELLINGEN BUITEN HET MUSEUM

VERZETSMUSEUM JUNIOR OP WIELEN

Deze gecomprimeerde versie van het 'grote' *Verzetsmuseum Junior* reed ook in 2021 in een vrachtwagentrailer door het land om vooral in kansarme wijken meer kinderen te bereiken. Zij maken er kennis met Eva, Jan, Nelly en Henk, die de oorlog elk op hun eigen manier hebben beleefd en leren zo spelenderwijs wat de Tweede Wereldoorlog betekende. Door uitval van evenementen en andere coronabeperkingen, extra schoonmaakrondes en extra kleine groepjes, lag het bereik veel lager dan onder normale omstandigheden. Toch werden er in 2021 2.954 bezoekers ontvangen op 21 locaties, vooral bij basisscholen. Kinderen en leraren waren weer razend enthousiast.

Leerlingen konden zich inleven in een andere tijd: *"Ik geef de tentoonstelling een 10 want het gaf mij een gevoel alsof ik er echt was"* (Kenji, leerling De Optimist, Almere) *"Ik voel het in mijn hele lijf. De oorlog komt ineens heel dichtbij"* (leerling De Triangel, Ede). Leerlingen hebben goed begrepen dat de oorlogssituatie onvergelijkbaar was met het leven in vreedstijd. *"Ik heb geleerd dat wij het nu heel goed hebben en dat wij echt heel veel geluk hebben dat wij normaal kunnen eten, leven en niet worden doodgeschoten. Ik vond het superleuk dus ik geef het een 10."* (Jaycee-Lynn, leerling de Optimist, Almere). Leerlingen zijn gaan nadenken over goed en fout en de rol van de opvoeding. *"Beste Nelly, het was erg fout wat je hebt gedaan, maar als je in een andere gezin woonde had je*

het vast niet gedaan. Kinderen zijn erg makkelijk te beïnvloeden en jij wist ook gewoon niet beter. Maar misschien moet je de volgende keer iets beter nadenken. Groetjes Charlie" (leerling de Biënkorf, Amsterdam Noord).

IK HEB GELEERD DAT WIJ HET NU HEEL GOED HEBBEN

Ook leerkrachten waren enthousiast. *"Het is mooi dat je in de bus verschillende kanten van het verhaal hoort. Dit bracht mooie discussies in de klas. Het is een prachtige bus en de kinderen vonden het geweldig. Volgend jaar weer"* (Esther, leerkracht de Brug, Kudelstaart); *"Het was erg bijzonder om in gesprek te gaan over hoe je opvoeding invloed kan hebben op wat je ziet als goed en fout"* (Ires, leerkracht de Biënkorf, Amsterdam-Noord). En leerkrachten meldden vooral dat er naar aanleiding van het bezoek intense gesprekken zijn gevoerd over discriminatie en uitsluiting in heden en verleden. *"De leerlingen hebben stuk voor stuk een mening gevormd m.b.t. antisemitisme en de Tweede Wereldoorlog."* (Gabrielle, leerkracht het Drieluik, Almere)

Het zeer succesvolle driejarige project werd aan het eind van het jaar geëvalueerd. Dankzij een extra exploitatiebijdrage van de gemeente Amsterdam zal 'Op welen' minimaal

tot en met 2024 blijven rijden. Enkele lokale koepelorganisaties, zoals Cultuureducatie Amstelland, het Bos der Onverzettelijken in Almere, Collage Almere, Cultuurpunt Aalsmeer en Zomerschool Nieuw-West zijn vaste klant geworden en boeken de mobiele tentoonstelling jaarlijks.

DOORPLAATSING TENTOONSTELLINGEN

MODE OP DE BON IN NATIONAAL MONUMENT KAMP VUGHT

De succesvolle tentoonstelling uit 2019 werd op 30 maart in iets afgeslankte vorm geopend in Vught, maar was er vanwege de lockdown pas vanaf 15 juni te bezoeken. Evenals in het Verzetsmuseum werd er ook in Vught samengewerkt met studenten van een MBO mode-opleiding, die op de Tweede Wereldoorlog geïnspireerde kledingstukken ontwierpen. Een jury met modeontwerpers en de conservator van het Verzetsmuseum Karlien Metz koos de vier beste ontwerpen, die een plek kregen in de tentoonstelling. Vanwege coronasluiting werd de expositieduur verlengd tot in januari 2022. In dat jaar zal de tentoonstelling doorreizen naar het Bevrijdingsmuseum Zeeland. In Vught trok de tentoonstelling 34.485 bezoekers in 2021.

Begin juni ging het museum na een lange periode van sluiting weer open, met coronabeperkingen: mondkapjes, afstand houden, en de verplichte coronacheck. Bezoekers moesten een e-ticket boeken voor Verzetsmuseum Junior of voor de rest van het museum, waar maximaal vier gezinnen werden ontvangen. Vooral bezoekers voor Verzetsmuseum Junior wisten het museum snel weer te vinden.

3 VERNIEUWING, UITBREIDING EN TOEGANKELIJKHEID

Wees Moedig! was ook belangrijk als testopstelling voor de voorzieningen voor mensen met beperkingen. Voor blinden en slechtzienden was er direct na binnenkomst in de ruimte een voelmaquette van de tentoonstelling met een houder voor een blindenstok, een toelichting in braille en in audio. De audiovisuele introductie werd zo gemaakt dat deze voor blinden een spannend hoorspel was. Doven konden een gebarentolk zichtbaar in beeld krijgen. Voor elk van de behandelde Februaristakers was er een voeltafel met een klem voor de stok, voelobjecten en een introductie in braille en audio.

VERBOUWINGSPANNEN

Het plan om het museum uit te breiden met een nieuwe ondergrondse museumzaal van 300m² voor een nieuwe, grote koloniale afdeling was in 2020 verregaand voorbereid. Geheel onverwachts werd begin 2021 een grote subsidie afgewezen. Ondertussen namen de bouwkosten onder invloed van de coronacrisis enorm toe. Het museum zocht alternatieve financiering, deels met succes. Het restauratiefonds bleek bereid een lening tegen gunstige voorwaarden te verschaffen. Toch moest uiteindelijk worden besloten het plan, in deze onzekere tijden, te laten vervallen.

Omdat uitbreiding van de ruimte voor de vaste opstelling zeer wenselijk was, deden vormgeefsters Ilona Laurijsse en Maaike Stevens het voorstel om het 'informatie-eiland' met daaronder de huidige afdeling over de koloniën en daarboven de bibliotheek toch af te breken, en een nieuwe ruimte voor een multimediale presentatie te creëren in een afgescheiden deel van de wisselexpositieruimte. Dit voorstel werd gevolgd. Vormgeving van wisselexposities kan in de toekomst worden aangepast aan de kleinere ruimte, en de bibliotheek kon sterk worden ingekrompen en elders in het gebouw een plek krijgen.

Het was een bittere pil om het ambitieuze en vergevorderde uitbreidingsplan te laten vervallen. Het had uiteraard ook voordelen. Doordat enkele subsidiegevers bereid waren de al voor het 'kelderplan' gereserveerde bijdrage te handhaven, kon een alternatief verbouwingsplan worden gefinancierd en kon het budget voor de te

vernieuwen vaste opstelling worden verhoogd. Dit laatste was essentieel want ook voor dit project kregen we te maken met drastisch gestegen kosten voor bouwmaterialen en microchips voor digitale en audiovisuele apparatuur. Een ander voordeel is dat de eigen reserves voor een veel kleiner deel zullen worden aangesproken, wat prettig is vanwege het vooruitzicht op langdurig verminderde bezoekersaantallen.

Door afbraak van het 'informatie-eiland' wordt niet alleen de oppervlakte voor de nieuwe vaste opstelling groter, maar kan ook de hoogte museaal worden benut én komt er een mooi zicht op de monumentale gietijzeren spanten uit 1914. Dit vergt wel verplaatsing van veel installatiebuizen. Een deel van de partijen die werkten aan het 'kelderplan' – aannemer OMBouwgroep en installateur Kuijpers Services B.V. – bleef betrokken bij het alternatieve verbouwingsplan voor sloop van het informatie-eiland, verlegging van de klimaatapparatuur, en bouw van de ruimte voor de nieuwe multimediale presentatie over de koloniën. Van andere bouwteamleden, Fren Wassenaar van kelderbouwer "De Coogh" B.V., constructeur Bouwe Olij van Strackee, en directievoerder Marc van Broekhuijsen, werd afscheid genomen. Dankzij hun zeer welwillende opstelling, bleven de gemaakte kosten voor de ondergrondse verdieping beperkt.

MUSEALE Vernieuwing

In januari startte de externe projectleider Irma Enklaar haar werkzaamheden voor de vernieuwing van de vaste opstelling. Zij nam de leiding over van conservator Karlien Metz die

zich op de definitieve samenstelling kon richten. Hoewel door de perikelen over de verbouwing de beschikbare ruimte nog lang onzeker bleef, en corona beperkingen gaf, werkten het inhoudelijke projectteam en vormgevers Ilona Laurijsse en Maaike Stevens in 2021 prettig samen aan de nieuwe vaste presentatie. Het schetsontwerp werd eind januari gepresenteerd. Vanaf begin april presenteerden de vormgevers elke drie weken een voorstel voor een voorlopig ontwerp van één van de zes periodes via Zoom. Vanachter de eigen computer kon iedereen via een gedeeld scherm goed meekijken; de interactie tussen vorm en inhoud verliep op deze manier uitstekend. Op 13 juli werd het complete voorlopig ontwerp gepresenteerd. Terwijl de vorm werd uitgewerkt, werd gelijktijdig gewerkt aan de definitieve samenstelling en het schrijven van de tentoonstellingsteksten.

De zes behandelde periodes in de nieuwe opstelling worden ingeleid door een filmanimatie van ca. drie minuten over de ontwikkeling van het verzet in Nederland in de context van de internationale krijgsonwikkelingen. Elke periode krijgt door een kunstzinnige installatie en materiaalgebruik een eigen sfeer, die steeds grimmiger wordt. Daarbinnen vertellen persoonlijke verhaaltjes bij elkaar het grote verhaal. Korte nawoorden geven soms extra contextuele informatie. Er zijn geen themateksten, en alle verhaaltjes worden ook in audio aangeboden.

In de loop van het jaar werden vrijwel alle partijen voor de ontwikkeling van de nieuwe opstelling

Een van de ontwerpschetsen van Ilona Laurijsse voor de nieuwe vaste opstelling die eind 2022 open zal gaan. Vanaf begin april presenteerde de vormgever elke drie weken een voorstel voor een voorlopig ontwerp van één van de zes periodes via Zoom. Vanachter de eigen computer kon iedereen via een gedeeld scherm goed meekijken; de interactie tussen vorm en inhoud verliep op deze manier uitstekend. Op 13 juli werd het complete voorlopig ontwerp gepresenteerd.

gecontracteerd: interactive designer Yipp, grafisch vormgever Maaïke van Keimpema, filmmaker Shosho, lichtontwerper Heinz Loopstra Light Design, akoestisch en AV-adviseur Rutger van Dijk, ontwerper van 'audio-experiences' Big Orange en bouwer Kloosterboer. Met GuidelD werden de mogelijkheden van het audiotoursysteem voor bezoekers met beperkingen nader onderzocht. Na vaststelling van het voorlopig ontwerp was er op 15 november in het museum een kick-off-bijeenkomst met alle bij de bouw betrokken partijen. Punt van zorg bleek, naast de nog steeds toenemende materiaalprijzen, vooral ook de lange levertijden. Dit was aanleiding om de sluitingsperiode voor verbouwing en herinrichting, en dus ook de opening, met een maand uit te stellen. Dat betekent dat het museum eind 2022 zal heropenen.

Voor de multimediale presentatie over de voormalige Nederlandse koloniën werd een eerste plan gemaakt. De opening hiervan is gepland voor 2023.

BETREKKING DOELGROEPEN EN DESKUNDIGEN

De coronabeperkingen hadden ook nadelen voor het betrekken van diverse doelgroepen bij de vernieuwing van de vaste opstelling. Zoals in hoofdstuk 2 al beschreven, werden er kleine groepjes blinden en slechtzienden in de testopstelling *Wees Moedig!* ontvangen, met als conclusie om terughoudend te zijn met beeldbeschrijvingen en gebruik braille, de hoeveelheid aan informatie te beperken en veel sturing te bieden. Het ontwerp met voorzieningen

werd ook doorgenomen met begeleiders van blinden en slechtzienden.

Het bleek in 2021 vrijwel onmogelijk om scholieren te betrekken. Scholen hadden een buitengewoon moeilijk jaar waarin zo'n extra klus te veel gevraagd was. Wel deden HBO-studenten van de Reinwardt Academie onderzoek naar audiotours voor jongeren. Drie groepjes ontwikkelden hiervoor een concept. En een groepje van drie leerlingen van de vijfde klas van het Technasium van het Keizer Karel College maakte een digitale escape-room voor jongeren.

Gemakkelijker was de raadpleging van deskundigen, zowel extern als intern. Enkele historici en schrijvers/journalisten beoordeelden de teksten. Op 24 november werd het voorlopig ontwerp gepresenteerd aan de museumdocenten, gevolgd door een uitgebreid vraaggesprek. Ook leden van de Vriendenstichting en de Raad van Toezicht kregen het ontwerp gepresenteerd. Er waren zinvolle op- en aanmerkingen, maar vooral gaven de overwegend zeer positieve reacties vertrouwen in een succesvol resultaat.

Leden van de adviesgroepen van blinden en doven werden ook al tijdens de lockdown door de educatieve dienst ontvangen om de voorzieningen voor hen te beoordelen. Dit bleek zeer leerzaam. Zo werden de uitgebreide beeldbeschrijvingen van alle geëxposeerde foto's, documenten en objecten uit de audiotour voor blinden en slechtzienden verwijderd omdat ze werden ervaren als overbodige ballast.

4. COLLECTIE EN BIBLIOTHEEK

In bijzijn van een verslaggever van het Radio 1 Journaal overhandigde Peter Tazelaar op 3 mei in het museum de collectie van zijn moeder, verzetsvrouw Sabine Zuur, met onder meer zeer bijzondere brieven uit kamp Mauthausen. Zijn zus Eva Taylor-Tazelaar, die een boek over haar moeder schreef, was digitaal aanwezig. De collectie was één van de bijzondere aanwinsten voor het museum in 2021.

COLLECTIEVERWERVING

De collectie werd in 2021 verrijkt met 123 aanwinsten. Bijzondere aanwinsten waren bijvoorbeeld een onderduikalbum, een secretaire uit het ouderlijk huis van Hannie Schaft, een kinderservies gemaakt van aluminium uit de Fokker fabriek, het archief van de gefusilleerde kunstschilder en Februaristaker Eduard Hellendoorn, een in onderduik gemaakt schaakspel, en een drukplaat van de illegale krant *Je Maintiendrai*.

Voor de overhandiging van drie opzienbarende aanwinsten was publicitaire belangstelling. Op 3 mei werd de collectie van Sabine Zuur, met bijzondere brieven uit kamp Mauthausen, overhandigd door haar zoon Peter Tazelaar en – digitaal – haar dochter Eva Taylor-Tazelaar die een boek over haar moeder schreef. Op 17 november overhandigde Rob Brandes, zoon van de Joodse verzetsvrouw Janny Brilleslijper, hoofdpersoon van de bestseller *'t Hooge Nest*, een collectie documenten van zijn moeder en het enige uit de inmiddels beroemde onderduikvilla 't Hooge Nest bewaarde voorwerp: een klok. Schrijfster van *'t Hooge Nest*, Roxane van Iperen was daarbij aanwezig, met Teresien da Silva van de Anne Frank Stichting die de collectie tijdelijk in beheer had gehad. De klok zal – met het verhaal van Janny Brilleslijper – een plek krijgen in de nieuwe vaste opstelling.

De derde aanwinst die veel aandacht trok, was een wandschildering van een Spitfire, die was ontdekt op een zolder aan de Leidsekade in Amsterdam. De aannemer belde het museum

over de vondst. Het museum kon snel achterhalen dat het vliegtuig was geschilderd door de toen 17-jarige Hans Janssen. In bijzijn van diens dochter en de pers werd de schildering op 23 november uit het pand verwijderd en naar het museum gebracht. Deze werd vanwege de grote belangstelling in de entreehal geëxposeerd.

DE COLLECTIE WERD IN 2021 VERRIJKT MET 123 AANWINSTEN

BEHOUD EN ONTSLUITING

Door het grote aantal schenkingen, waaronder een aantal zeer grote stukken, raakte het depot overvol. Het was aanleiding voor een grote opruimactie in de zomer. Vanaf begin september werd een externe depotruimte gehuurd bij POT-verhuizingen in Amersfoort. Daar werden zeven grote voorwerpen ondergebracht. Voor het ordenen van de historische kranten werden vrijwilligers ingezet, die vanwege de lockdown geen andere werkzaamheden in het museum konden verrichten.

Er werd in 2021 veel voortgang geboekt wat betreft de registratie van de collectie, mede door de inzet van collectieregistrator David van Emden, die het museum weer in dienst kon

nemen dankzij de 'Coronaregeling medewerkers collectiebeleid' van het Mondriaan Fonds. Ook wat betreft de digitalisering van de collectie werden er meters gemaakt. Eind 2020 was het Metamorfoze-project afgerond (waarbij circa 800 particuliere archieven waren gedigitaliseerd en ontzuurd) en werd door het Mondriaan Fonds subsidie voor een vervolgproject toegekend: het Deltaplan collectieontsluiting WO2-musea. In het kader van dit project van negen musea verbonden aan de Stichting Musea en Herinneringscentra 40-45, werden in april ruim 150 objecten uit de collectie van het Verzetsmuseum gefotografeerd. De collecties van de deelnemende musea werden ook vindbaar gemaakt via het portal www.oorlogsbronnen.nl. Het museum kon in het kader van het Deltaplan ook het verouderde collectiebeheersysteem Adlib vernieuwen. De aan Adlib gekoppelde digitale catalogus werd ook vernieuwd en aangepast aan de nieuwe website van het museum. Aan het eind van 2021 bevond de nieuwe catalogus zich in de testfase.

Door de coronacrisis kwamen er in 2021 nauwelijks onderzoekers naar het museum en werd er vrijwel geen collectie in bruikleen gegeven.

ONDERZOEK

Naast het gebruikelijke onderzoek in het kader van de collectieregistratie, werkte de collectiebeheerder Filip Bloem in 2021 aan een uitgebreid onderzoek naar Jan Brasser, kopstuk uit het gewapende verzet in Noord-Holland, van wie wij een uitgebreide collectie hebben. Dit voor een publicatie gefinancierd door Tata

Op 17 november overhandigde Rob Brandes, zoon van de Joodse verzetsvrouw Janny Brilleslijper, hoofdpersoon van de bestseller 't Hooge Nest, een collectie documenten van zijn moeder aan het museum. Schrijfster van 't Hooge Nest Roxane van Iperen was daarbij aanwezig. De overhandiging kreeg aandacht op de lokale televisiezenders AT5-Nieuws/NH-Nieuws en AD-televisie, in het radioprogramma *Met het oog op morgen*, en artikelen in onder meer *Het Parool*, *NRC*, *Algemeen Dagblad*, *De Gooi- en Eemlander*, *De Stentor*, en vele online media.

Steel. Jan Brassers werkte tijdens de oorlog bij Hoogovens – voorganger van Tata Steel – en kon daar tijdens de Koude Oorlog als communist niet terugkeren. Brassers dochter Anja vroeg bij Tata Steel om eerdere herstelling, met onder meer financiering van de publicatie als resultaat. Bloem deed archiefonderzoek, nam interviews af met familieleden en andere bekenden van Brassers en startte met schrijven. Rond de heropening van het museum in 2022 zal het boek worden gepresenteerd.

Een ander opmerkelijk onderzoek betrof het beroemde pamflet met de oproep tot de Februaristaking. In de tentoonstelling *Wees Moedig!* stond dat Coba Veltman één van de

typistes van het pamflet was. De dochter van de Joodse verzetsvrouw Ro Sijbrands vertelde dat haar moeder de bekendste versie van het pamflet heeft gemaakt, die bij de typemachine van Coba Veltman was geëxposeerd. Gesprekken met nabestaanden, onderzoek naar andere oproepen tot de Februaristaking en handschrift-onderzoek naar de letters *Staakt!!! Staakt!!! Staakt!!!* konden helaas geen uitsluitsel geven.

BIBLIOTHEEK

Met het besluit om het 'informatie-eiland' in 2022 af te breken om meer ruimte te maken voor de nieuwe vaste opstelling over Nederland in bezettingstijd, moest er ook een oplossing worden gevonden voor de bibliotheek op het

informatie-eiland. Er werd een nieuwe, maar veel kleinere plek voor gereserveerd op de eerste verdieping van het hoofdgebouw Plancius: in het daar gelegen vergaderzaaltje en een werkruimte. Ruim 30% van de boeken zou moeten worden afgestoten. De vrijwilligers van de bibliotheek werkten in 2021 aan het verhuis- en inkrimpingsplan. Aan het eind van het jaar was de selectie van af te stoten boeken voltooid, en werden de eerste collega-musea benaderd voor overname. Ook was er een begin gemaakt met de fysieke verhuizing van de boeken en de werkplekken. Ondertussen werden er in 2021 in de bibliotheek nog 12 bezoekers ontvangen, en werden er 210 informatieverzoeken per e-mail of telefoon afgehandeld.

Collectiebeheerder Filip Bloem (links) naast werklui van de aannemer Salvador Bouw. Deze tipte het museum over de vondst van een muurschildering van een Spitfire in een pand aan de Amsterdamse Leidsekade. Het museum deed onderzoek en vond uit dat deze in 1941 was gemaakt door de toen 17-jarige Hans Janssen. In bijzijn van diens dochter en de pers werd de schildering op 23 november verwijderd en in de entreehal geëxposeerd.

5 EDUCATIE

Buurtwandelingen voor scholieren waren in 2021 een 'coronaproof' alternatief voor rondleidingen door het museum. Na de opening van het Holocaust Namenmonument in september kwam er ook een educatief buitenprogramma rondom dit monument, dat in opdracht van het Nederlands Auschwitz Comité en met een bijdrage van het vfonds, samen met het Joods Cultureel Kwartier werd ontwikkeld. 21% van de leerlingen die het museum in 2021 ontving, werd in de buitenlucht rondgeleid.

Ook in 2021 werd het groepsbezoek van scholieren weer hevig gehinderd door de coronacrisis. Na de heropening in juni kwamen er direct schoolgroepen op bezoek en werd er volop geboekt, maar toen de coronabesmettingen toenamen, regende het afmeldingen. Het aantal scholieren dat een begeleid educatief programma van het museum volgde, daalde verder, van 25.959 in het pre-coronajaar 2019 via 10.108 in 2020 tot 6.933 in 2021. Van die bijna 7.000 scholieren kwamen er 3.569 naar het museum; 2.954 leerlingen bezochten *Verzetsmuseum Junior op wielen*, en 414 werden door een museumdocent begeleid door het virtuele Verzetsmuseum Junior.

Dat het wat schoolbezoek betreft rustig was, was in zekere zin een geluk bij een ongeluk want de vernieuwing van de boekingsagenda kostte hoofdbreken en gaf haperingen in het systeem. De oude, voor het museum op maat gemaakte boekingsagenda, kon helaas niet worden overgezet naar de nieuwe website. Vervanging van de website was nodig vanwege een verouderd besturingssysteem. Er werd niet gekozen voor de zeer dure optie om de agenda voor de nieuwe website te herbouwen, maar besloten om over te gaan naar een bestaand pakket. Na onderzoek bij verschillende aanbieders en collega-musea bleek de beste optie een combinatie van Global Ticket (voor reservering van de scholen) met Symagic (voor planning museumdocenten). De koppeling van de systemen gaf veel problemen en bracht veranderingen mee voor scholen, museumdocenten en baliemedewerkers waar iedereen aan moest wennen. Aan het eind van het jaar waren de meeste problemen opgelost.

Er werden in dit jaar met beperkte mogelijkheden voor museumbezoek twee nieuwe 'coronaproof' educatieve programma's ontwikkeld: een virtuele tour met museumdocent op afstand door Verzetsmuseum Junior en een buurtwandeling als onderdeel van een bezoek aan het op 19 september onthulde Namenmonument, waarover onderstaand meer.

DIT MUSEUM HEEFT EEN GROTE IMPACT OP MIJ OMDAT HET ALLEMAAL ECHT IS GEBEURD

De programmakeuze van de educatieve bezoekers was door de coronasituatie ook in 2021 anders dan gebruikelijk: 42% bezocht *Verzetsmuseum Junior op wielen*; 14% (982 leerlingen) voerde een onderzoeksopdracht uit of kregen een rondleiding in de vaste opstelling over Nederland in de Tweede Wereldoorlog; 21% (1.423 leerlingen) maakte een begeleide buurtwandeling, deels in het kader van het nieuwe Namenmonument; 17% (1.155 leerlingen) werd ontvangen in

Verzetsmuseum Junior en 6% (419 leerlingen) bezocht Verzetsmuseum Junior virtueel.

Door de coronabeperkingen lag het percentage schoolbezoekers uit het primair onderwijs met 79% weer veel hoger dan gebruikelijk. Uit het voortgezet onderwijs kwam in 2021 16% van het schoolbezoek, uit het MBO en hoger onderwijs 3% en uit het buitenland 2%.

Van de basisschoolleerlingen kwam dit jaar 17% uit Amsterdam, 57% uit de rest van Noord-Holland en 26% uit de rest van Nederland. Van de leerlingen van het voortgezet onderwijs kwam 27% uit Amsterdam, 25% uit de rest van Noord-Holland, 37% uit de rest van Nederland en 11% uit het buitenland.

De educatieve programma's waren onverminderd populair: *"Op een schaal van 1 tot 10 vond ik het een 11!"*, aldus een jongen uit groep 8. *"Dit museum heeft een grote impact op mij omdat het allemaal echt is gebeurd"* (hoogbegaafde leerling uit groep 8), *"Ik heb een brok in mijn keel"* (Marokkaans-Nederlandse leerling uit groep 8 na het zien van een filmpje over Auschwitz), *"Ik vind het zo heftig. De boeken over Harry Potter zijn soms ook eng en heftig, maar dan zeg ik tegen mezelf dat het fantasie is. Maar dit is geen fantasie"* (meisje uit groep 7).

Vragen die leerlingen onder andere hadden: *"Moesten alle kinderen ook de gaskamer in, want de ster was pas vanaf 6 jaar.."* (leerling uit groep 8), *"Waarom droeg niet iedereen een Jodenster? dan konden de Duitsers de Joden*

Verzetsmuseum Junior op wielen reed ook in 2021 in een vrachtwagentrailer door het land om vooral in kansarme wijken meer kinderen te bereiken. Zij maakten er kennis met Eva, Jan, Nelly en Henk en leerden spelenderwijs wat de Tweede Wereldoorlog betekende. Ondanks de coronabeperkingen werden bijna 3000 jonge bezoekers ontvangen op 21 locaties, vooral bij basisscholen. Tijdens de zomervakantie was de reizende tentoonstelling populair bij Zomerscholen. Kinderen en leraren waren weer razend enthousiast.

niet oppakken.” (leerling uit groep 7), “Hitler heeft zelf niemand vermoord, maar toch was hij een massamoordenaar, hè?” (leerling uit groep 7)

Nieuw was dat de museumdocenten te maken kregen met vergelijkingen van de Tweede Wereldoorlog met de coronacrisis. Tijdens de buurtwandelingen werden museumdocenten bijvoorbeeld aangesproken als NSB'er of fascist omdat het museum niet in verzet kwam tegen de coronamaatregelen.

MUSEUMDOCENTEN

Schoolgroepen in het museum worden begeleid door ongeveer 60 goed getrainde, vrijwillige museumdocenten. Het is een gemêleerd team van gepensioneerden en jongeren die werkervaring willen opdoen. De langdurige sluiting van het museum in combinatie met het vooruitzicht op weer een sluiting en totale vernieuwing in 2022, was voor 12 oudgedienden aanleiding om afscheid te nemen. Een deel van hen werd tijdens een 'coronaproof' zomerborrel in het zonnetje gezet. Daarnaast zijn helaas twee oudgedienden overleden. Mede dankzij een ruim bestand van potentiële museumdocenten waarvoor eerder geen plaats was, werd na een reeks sollicitatiegesprekken, vanaf oktober een groep van 14 nieuwe museumdocenten opgeleid.

Het team van museumdocenten werd betrokken bij de vernieuwing van de vaste opstelling. Op 24 november werd het voorlopig ontwerp aan hen gepresenteerd. Ook kregen zij twee keer een workshop over de omgang met blinden en slechtzienden van Accessibility/Bartiméus, en

één keer een training over de omgang met doven en slechthorenden van Wat Telt!/In Gebaren. De vaste medewerkers van de educatieve dienst volgden een Gebaren Challenge waarbij ze Nederlandse Gebarentaal leren.

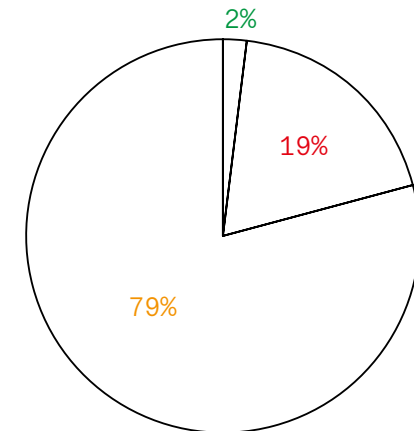
VIRTUEEL BEZOEK VERZETSMUSEUM JUNIOR

De geslaagde virtuele variant van de tentoonstelling *Wees Moedig!* was aanleiding om – met een bijdrage van het Kickstart Cultuurfonds – ook een virtuele tour van Verzetsmuseum Junior te maken. Ook deze werd gemaakt met Paul van der Linden van *Paul3D-Reality Capture*, op het virtuele tourplatform van Matterport. Voor dove en slechthorende kinderen is er een versie met een verteller in gebarentaal. Voorwaarde van het Kickstart Cultuurfonds was dat bezoekers ervoor moeten betalen. De prijs werd laag gehouden. Voor € 3,50 kon een link worden gekocht. Via ons ticketingsysteem was het niet mogelijk om een gebruiksbepijking in te bouwen, waardoor de link onbepijkt kan worden hergebruikt en doorgestuurd naar anderen. Scholen konden het virtuele Verzetsmuseum Junior boeken met begeleiding van een museumdocent. De klas doet dan mee met een camera via digibord, of met een eigen iPad voor elk kind.

De virtuele tour werd in april 2021 gelanceerd met een promotiecampagne: vermelding in de papieren en digitale nieuwsbrief van het museum, twee mailingen voor het onderwijs (primair onderwijs en VMBO, en speciaal onderwijs), een radiocampagne en een campagne via Kidsproof. In de daarop volgende weken werden 106 gewone

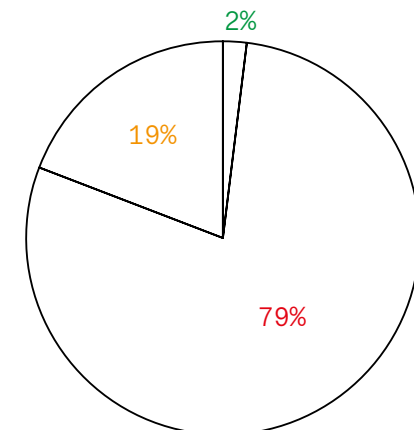
HERKOMST SCHOLIEREN 2020

- Amsterdam
- Rest van Nederland
- Buitenland

SCHOOLTYPEN 2020

- Primair onderwijs
- Voortgezet onderwijs
- Buitenland

In de periode dat het museum met beperkingen geopend was, bleek vooral Verzetsmuseum Junior populair. Vele gezinnen uit heel Nederland kwamen er in de weekenden voor naar het museum. De museuminspecteurs van de website museumkids.nl gaven het Verzetsmuseum Junior in 2021 gemiddeld een 9,1.

tickets verkocht en 18 tickets voor een bezoek met begeleiding van een museumdocent.

Museumdocenten waren verrast hoe goed het virtuele bezoek verliep, en ook leerlingen en docenten waren enthousiast. Elise Kramer, docent van SKPO in Eindhoven, mailde:

“Ik wilde even mijn complimenten geven voor dit museum. Wauw, wat heb ik zojuist een mooi digitaal bezoek gebracht. De mogelijkheid om digitaal een museumbezoek te kunnen brengen. Geweldig! Ik ben leerkracht, woon in Eindhoven en geef les aan groep 7. Ieder jaar gaan we aan het einde van het project over het Tijdvak van de Wereldoorlogen naar een oorlogsmuseum. Helaas kan dat nu niet, maar via de mail kwam dit museum tevoorschijn en wat ben ik blij. Ik ken veel musea, maar dit was voor mij nieuw en heel verrassend.”

Op 5 juni 2021 gingen de musea weer open. De schoolvakantie volgde. Er werden toen niet veel tickets meer verkocht. Doordat de link door meerdere mensen tegelijk wordt gebruikt en kan worden hergebruikt en doorgestuurd, is het bereik van individuele bezoekers moeilijk vast te stellen. Naar schatting waren er in 2021 600 individuele bezoekers; 419 scholieren bezochten de tentoonstelling met een museumdocent. We kunnen hieruit concluderen dat de tour bij gezinspubliek niet bijzonder goed is aangeslagen, maar bij scholen wel. Het museum is blij dat het dankzij de coronacrisis dit experiment is aangegaan. Zowel de versie voor individueel gebruik als die voor gebruik met een museumdocent zijn blijvend in het aanbod van het museum opgenomen.

PROGRAMMA'S BIJ WISSELTENTOONSTELLINGEN

Het museum was van plan om in de tentoonstelling *Wees Moedig!* ook te experimenteren met bezoek van scholen voor kinderen met een visuele of auditieve beperking. Het museum was echter langdurig gesloten en de coronapandemie was voor het onderwijs van kwetsbare kinderen een extra hindernis. Er bleken geen mogelijkheden voor excursies. Er zijn wel afspraken gemaakt over bezoek in het voorjaar van 2022.

GEZINSPUBLIEK

In de periode dat het museum met beperkingen geopend was, bleek Verzetsmuseum Junior wederom populair. Vooral in de weekenden kwamen daarvoor gezinnen uit heel Nederland naar het museum. Jan Slomp, één van de vier hoofdpersonen in Verzetsmuseum Junior, kon dit jaar alleen in de herfstvakantie als extra attractie met de kinderen in Verzetsmuseum Junior in gesprek.

Door de belangstelling voor Verzetsmuseum Junior daalde het bezoek van kinderen en jongeren in familieverband minder hard dan het bezoek in het algemeen: van 11.841 in 2019, via 4.551 kinderen in 2020 tot 3.488 in 2021. De museuminspecteurs van de website museumkids.nl gaven het Verzetsmuseum in 2021 gemiddeld een 9,1. Op de website museumkids.nl en op briefjes in Verzetsmuseum Junior lieten kinderen weer veel opgetogen reacties achter: *“Super leerzaam! Goed dat dit er is, dan kan je pas echt ontdekken hoe zwaar ze het hebben gehad!”* Myrte, 13 jaar

“Ik ga dit voor altijd onthouden. Altijd en overal. Het is een echte aanrader om nog een keer naar toe te gaan.” Elin, 11 jaar

“Mijn overgrootmoeder heeft de tweede wereldoorlog overleefd. Bijzonder om te ontdekken hoe moeilijk ze het heeft gehad.” Mees, 10 jaar

SOCIAAL-MAATSCHAPPELIJKE ACTIVITEITEN

Sinds 2007 heeft het Verzetsmuseum, in het kader van het Amsterdamse museale samenwerkingsverband Stad en Taal, een programma voor deelnemers aan inburgeringstrajecten. Sinds 2018 ontvangt het museum ook regelmatig ouders van basisschoolleerlingen met een taalachterstand via Taal-en Ouderbetrokkenheid-groepen. Op 13 september werd met de deelnemende instellingen overlegd en besloten vanwege de coronamaatregelen voorlopig geen rondleidingen voor volwassenen aan te bieden.

Verzetsmuseum op de thee is een project waarbij museumdocenten op bezoek gaan bij verzorgingstehuizen om aan de hand van authentieke objecten en muziek met kleine groepjes ouderen in gesprek te gaan. Ook dit project kwam door de coronacrisis stil te liggen.

SAMENWERKING EN PROMOTIE

In Amsterdam was het Verzetsmuseum ook in 2021 weer betrokken bij het Amsterdamse cultuur-educatieve samenwerkingsverband Mocca. Ook waren er een aantal bijeenkomsten met collega's van de SMH (Stichting Musea en Herinneringscentra '40-'45) en was er uitwisseling in het kader van de toegankelijkheid. De

educatieve programma's werden gepromoot via de ICC-gids, CKV-gids, ICC-nieuwsbrief, CKV-nieuwsbrief en mailing via EDG Media.

Nieuw in 2021 was de educatieve samenwerking rondom het Namenmonument. Op 19 september werd na een lange voorbereiding het monument met de namen van alle slachtoffers van de Holocaust uit Nederland geopend. Hierbij werd op voorstel van de initiatiefnemer, het Nederlands Auschwitz Comité, en met een bijdrage van het vfonds, een educatief programma ontwikkeld door het Verzetsmuseum en het Joods Cultureel Kwartier. Centraal onderdeel daarvan is een buurtwandeling langs plekken die herinneren aan de vervolging van Joden en het verzet daartegen. Op 14 september werden de museumdocenten van beide organisaties ingewerkt.

Het gratis programma voor alle scholen van primair en voortgezet onderwijs werd via een artikel in *Prima Onderwijs* onder de aandacht gebracht. Als buitenevenement was het zeer geschikt in deze coronatijden. Binnen zeer korte tijd waren alle programma's volgeboekt. Van 27 september tot 19 december begeleidde het Verzetsmuseum 428 leerlingen van 10 scholen in dit kader. Een reactie van een meisje uit groep 7: *“Ik vind het Namenmonument heel mooi, maar het had er niet moeten zijn...”* En een ander meisje: *“Ik ga mijn ouders vragen om hierheen te gaan om morgen samen een steentje te leggen.”*

6 EVENEMENTEN

Naar aanleiding van de uitreiking van de Jewish Rescuers-oorkonde aan nabestaanden van de Joodse verzetsvrouw Henriëtte Pimentel, werden er voor bezoekers vijf tramritten georganiseerd op 29 en 30 juli, langs voor de familie Pimentel relevante locaties. Frank Hemminga en Esther Shaya, schrijvers van het boek *Wacht maar. Het veelbewogen leven van Henriëtte Pimentel*, en Henk Dijkman en Fokko Weerstra, schrijvers van het boek *1943. Het lot van de familie Pimentel*, gaven een toelichting in de tram. Ze poseren hier voor de tram met vrijwilligers van de Electricische Museumtramlijn Amsterdam. De 200 beschikbare plekken waren razendsnel uitverkocht.

SERIES LEZINGEN EN DISCUSSIES

Het Verzetsmuseum organiseert jaarlijks lezingen en debatten met vaste en wisselende samenwerkingspartners om het thema van het museum te relateren aan de nieuwste historisch-wetenschappelijke ontwikkelingen of aan de politieke actualiteit. In 2021 waren bijeenkomsten voor een volle zaal helaas niet mogelijk. Met beperkt publiek en publiek dat vanuit huis via een livestream kon meekijken, werden toch bijeenkomsten georganiseerd.

BIJEENKOMSTENSERIE HELDEN & SCHURKEN

Al vele jaren organiseert het Verzetsmuseum van januari tot en met mei vijf maandelijks bijeenkomsten onder de titel *Helden & Schurken*, samen met het NIOD, het *Historisch Nieuwsblad* en de VPRO. Met de partners werd in 2021 overlegd over hervatting van de serie, maar vanwege nieuwe beperkingen werd er vanaf gezien.

SOBIBORBIJEENKOMST

Sinds 2005 organiseert het Verzetsmuseum met de Stichting Sobibor een bijeenkomst in het kader van de herdenking van de opstand in het vernietigingskamp in 1943, waar ongeveer 33.000 Nederlandse Joden werden vermoord. Dit jaar hield Jos Sinnema, onderzoeker van het Verzetsmuseum, op 28 oktober een lezing over de vondst van de al eerder genoemde brief van Jules Schelvis. Aansluitend vertelde Willem van Norel over educatieve reizen naar Sobibor en werd de Jules Schelvis Scholierenprijs uitgereikt aan drie scholieren uit Ede. Het was een gevarieerde en

geslaagde bijeenkomst met 72 aanwezigen in de zaal, en 282 kijkers via de livestream.

ANTON DE KOMLEZING

Met het dagblad *Trouw* en de Anne Frank Stichting als stille partner, organiseert het museum jaarlijks de Anton de Komlezing, waarin aandacht wordt gevraagd voor deze Surinaamse verzetsman, voor de strijd tegen intolerantie en discriminatie in heden en verleden, en voor de geschiedenis van minderheidsgroepen en hun positie in de Nederlandse samenleving. Al eerder was er commotie over de lezing, maar nog niet eerder zo fel en omvangrijk als dit jaar. De lezing werd namelijk gegeven door de Surinaamse president Chan Santokhi, die in de Surinaams-Nederlandse gemeenschap veel aanhangers maar ook tegenstanders heeft. Die laatsten roerden zich hevig. Het museum kreeg mails met kritiek op de keuze voor Santokhi en aankondigingen van een demonstratie. Een online petitie werd 874 keer getekend. Een communistische jeugdvereniging kwam een andere petitie afleveren in het museum.

Vanwege de enorme belangstelling werd de lezing op initiatief van de Surinaamse ambassade *last minute* verplaatst naar het Koninklijk Instituut voor de Tropen, met een veel grotere capaciteit in de Koningin Maxima-zaal. Het was voor het Verzetsmuseum een enorm geregeld om iedereen te informeren over de verplaatsing en de geldende coronamaatregelen. Voordeel van de locatie was – naast extra ruimte en allure – dat de paar duizend demonstranten hier achter het hek van het Oosterpark op afstand konden worden gehouden. Het was pijnlijk dat de bezoekers,

waaronder nabestaanden van Anton de Kom, door de demonstranten voor verraders werden uitgemaakt. Zo negatief als de demonstranten buiten waren, zo enthousiast werd er door de 150 aanwezigen binnen (het maximale aantal in verband met de coronabeperkingen) gereageerd op de lezing van Santokhi die onder meer sprak over de manier waarop zeer verschillende bevolkingsgroepen met elkaar kunnen samenleven, en het voorbeeld dat Suriname wat dit betreft voor Nederland kan zijn. Karin Amatmoekrim, John Brewster en Kathleen Ferrier namen deel aan een nagesprek onder leiding van Cees van der Laan, hoofdredacteur van *Trouw*. De zeer geanimeerde nazit met borrel in de marmeren hal duurde tot half twaalf.

Online werd de lezing 13.508 keer bekeken, waarvan 7.458 keer in Nederland, 4.895 keer in Suriname en 68 keer in Caribisch Nederland. Van protesten en kritiek was na de lezing vrijwel geen sprake meer.

HET RONDE TAFEL GESPREK / THE ROUND TABLE TALK

Het Verzetsmuseum creëerde in 2020 een nieuwe functie van Programmamaker Diversiteit en Inclusie en een serie bijeenkomsten over nieuwe visies op verzet in relatie tot de koloniale geschiedenis. Het museum kon het contract van de programmamaker wegens corona niet verlengen, maar huurde haar op freelance basis in. Omdat de marketingmedewerker langdurig ziek was, werd er voor de promotie van de serie ook een freelancer aangetrokken.

De Anton de Komlezing, jaarlijks georganiseerd met dagblad *Trouw*, werd in 2021 gehouden door de Surinaamse president Chan Santokhi, die in de Surinaams-Nederlandse gemeenschap veel aanhangers maar ook tegenstanders heeft. Die laatsten roerden zich hevig. Enkele duizenden tegenstanders demonstreerden bij het Koninklijk Instituut voor de Tropen, waar de lezing vanwege de grote belangstelling naar was verplaatst.

De nazit van de Anton de Komlezing in de marmeren hal van het KIT duurde tot half twaalf. Online werd de gelivestreamde lezing 13.508 keer bekeken, waarvan 7.458 keer in Nederland, 4.895 keer in Suriname en 68 keer in Caribisch Nederland.

Er werden in 2021 vier gesprekken gehouden, letterlijk om een ronde tafel in de gehoorzaal, met een beperkt publiek. Dankzij een bijdrage van het Kickstart Cultuurfonds werden de bijeenkomsten gelivestreamd. Er werd tevens een samenwerking opgestart met Salto TV, de lokale televisiezender met een groot bereik onder Amsterdammers met een migratie-achtergrond. Voor de link naar de livestream moest – dit was een voorwaarde van het Kickstart-fonds – worden betaald. Veel belangstellenden wachtten tot na de bijeenkomst om die kosten te vermijden. Het vijfde gesprek werd wegens de lockdown aan het eind van het jaar verzet naar 2022. Het waren verrassende en inspirerende bijeenkomsten:

- 14 juni *Verzet, 'ras' en 'gemengde relaties' tijdens de Tweede Wereldoorlog* in het kader van Loving Day. Met hoofdspreker dr. Guno Jones, gespreksleider Joan Esajas en optredens van danseres Melissa Diktas, muzikant Kevin Allison, en dichter Jasper Albinus. Met 11 bezoekers in de zaal en 174 livestream-bezoekers.
- 12 augustus, *Ik herdenk, maar wie?* in het kader van de Indië-herdenking, onder leiding van historicus Lara Nuberg met mediawetenschapper Reza Kartosen-Wong, journalist Ricci Scheldwacht en fotograaf Suzanne Liem. Met optredens door dichter Jasper Albinus en zangeres Esmay Usmay. Met 25 bezoekers in de zaal en 146 livestream-bezoekers.
- 14 oktober, *Over grenzen*, in het kader van de Black Achievement Month, over de verbonden geschiedenis van Ghana, Suriname, Caribisch Nederland en Indonesië in relatie tot Nederland. Historicus Wim Manuhutu sprak met nazaat

Presentator Lara Nuberg, antropoloog Aspha Bijnaar en sociaal-activist Devika Partiman op 18 november in gesprek over verzet van vrouwen tegen slavernij en koloniale onderdrukking. Het was één van de vier bijeenkomsten in de serie *The Round Table Talk*. Dankzij een bijdrage van het Kickstart Cultuurfonds werden de bijeenkomsten gelivestreamd. Bij deze bijeenkomst was vanwege een lockdown helemaal geen publiek aanwezig. Via de livestream waren er 157 kijkers en duizenden kijkers zagen de bijeenkomst later via de lokale televisiezender Salto TV.

van een Indo-Afrikaanse KNIL-soldaat Wouter Neuhaus, schrijver van het boek *Wortelzucht* Marcel van Kanten en online met Thaddeus Ulzen van Elmina-Java museum in Ghana. Spoken word artist Tyler Koudijzer verzorgde een optreden. Er waren 15 mensen in de zaal en 126 online kijkers.

- 18 november, *Vrouwen aan zet*. Onder leiding van Lara Nuberg spraken antropoloog Aspha Bijnaar en sociaal-activiste Devika Partiman over het

thema. Met spoken word-performance van Roziena Saliyu en een live gemaakte tekening door Suzette Huwae. Er waren vanwege de coronaberkingen geen bezoekers in de zaal en 157 online kijkers. Het bereik werd aanzienlijk vergroot door samenwerking met de lokale televisiezender Salto TV, die de uitzendingen ook herhaalde. Er waren 25 uitzendingen die gemiddeld naar schatting 1.000 keer werden bekeken.

EENMALIGE BIJENKOMSTEN

Door de coronabeperkingen werden er vrijwel geen activiteiten georganiseerd bij de tentoonstelling *Wees Moedig!* Eenmalige bijeenkomsten in 2021 waren:

- *Webinar toegankelijkheid/aftrap RAAK-prijs.* Op 3 juni werd vanuit het Verzetsmuseum de digitale aftrap verzorgd voor de RAAK Stimuleringsprijs. Er was een talkshow-setting gebouwd in de voor blinden en slechtzienden toegankelijke (wegens corona voor publiek gesloten) tentoonstelling *Wees Moedig!* Karlijn de Winter van de Oogvereniging interviewde onder andere Marcus Dickey Horley (Curator of Public Programmes Tate Modern Britain) en ons hoofd educatie en toegankelijkheid Sandra ter Mijtelen. Er waren 174 Livestream-bezoekers.
- *Uitreiking Jewish Rescuers-oorkonde:* Op 25 juli werd de oorkonde uitgereikt aan nabestaanden van Henriëtte Pimentel, in aanwezigheid van vijf uit de crèche geredde kinderen, door B'nai B'rith International en een Israëlische vertegenwoordiger. De zeer geslaagde bijeenkomst was georganiseerd met Amphorabooks en vier schrijvers van boeken over Pimentel, met een introductie door de Verzetsmuseum-directeur over Joods verzet en na de plechtigheid een rit met een historische tram langs locaties gerelateerd aan de familie Pimentel. Het museum was een zeer passende locatie want Henriëtte's broer is eigenaar geweest van gebouw Plancius en realiseerde in 1914 de uitbouwen waarin de tentoonstellingsruimtes zijn gevestigd.
- *Ritten met historische tram:* in aansluiting op de bovenvermelde tramrit, werden er vijf tramritten

over Henriëtte Pimentel georganiseerd voor betalende bezoekers op 29 en 30 juli. Na een ontvangst in het museum met koffie, in aanwezigheid van uit de crèche geredde kinderen, gaven Frank Hemminga en Esther Shaya, schrijvers van het boek *Wacht maar. Het veelbewogen leven van Henriëtte Pimentel*, een toelichting in de tram. De 200 beschikbare plekken waren snel uitverkocht.

- *Inspiratiedag toegankelijkheid:* Op 27 september organiseerde de Stichting Oren en OgenTekort/ Museum4all in samenwerking met Bartiméus in het Verzetsmuseum een bijeenkomst voor museummedewerkers uit Noord-Holland. Zij volgden, gekoppeld aan iemand met een visuele beperking, een dagprogramma. De 30 deelnemers waren enthousiast.
- *Meet & greet Jan Slomp.* Op 21 oktober, tijdens de herfstvakantie, konden jonge bezoekers in Verzetsmuseum Junior kennismaken met de echte hoofdpersoon Jan. Het was voor het eerst sinds lang weer mogelijk. Er kwamen bijna 60 bezoekers voor naar het museum.
- *Lezing over verleden en toekomst van het Verzetsmuseum* werd op 19 november, de 36ste verjaardag van het museum, gegeven door conservator Karlien Metz voor ruim 25 leden van de Cultuurhistorische Vereniging Amsterdam.
- *Vriendendag* Op zaterdag 27 november vond de jaarlijkse Vriendendag plaats met een lezing door conservator Karlien Metz over de vernieuwing van de vaste opstelling en een interview met Rob Brandes, zoon van Janny Brandes-Brilleslijper, over de onlangs aan het museum geschonken collectie van zijn moeder. Wegens verscherpte coronamaatregelen,

Op 4 en 5 mei 2021 was het museum gesloten. De voorbereide bijeenkomsten konden vanwege de corona-lockdown niet doorgaan. Er werden alleen 30 blikken Vrijheidssoep aangeboden aan de opvang van het Leger des Heils in de Plantage Doklaan.

Veel herdenkingen vonden in 2021 plaats zonder publiek. Op 27 maart legden alleen de directeur van het Verzetsmuseum met twee vertegenwoordigers van de Plantage-Weesperbuurtvereniging bloemen ter herdenking van de aanslag op het Bevolkingsregister, schuin tegenover het Verzetsmuseum.

die de volgende dag ingingen, waren er tien afmeldingen. Maar er waren toch 56 Vrienden aanwezig bij de zeer geanimeerde bijeenkomst.

COLLECTIEVE EVENEMENTEN

Ook de collectieve evenementen vielen in 2021 grotendeels in het water.

- *4 en 5 mei* was het museum gesloten. De voorbereide bijeenkomsten konden niet doorgaan. Er werden alleen 30 blikken Vrijheidssoep aangeboden aan de opvang van het Leger des Heils in de Plantage Doklaan. Met het Nationaal Monument Kamp Vught werd, dit keer zonder veel succes, de vorig jaar wel geslaagde actie #watdraagjij5mei herhaald.
- *De Museumnacht* kon in 2021 – op 6 november – wel doorgaan. Vanwege corona duurde de nacht maar tot 24.00 uur en er werden minder tickets aangeboden dan gebruikelijk. Het Verzetsmuseum organiseerde aansluitend op *Wees Moedig!* een programma over protest tegen racisme. In de hal konden bezoekers zelf een pamflet en verzetsgedicht maken op een oude stencilmachine en in de wisseltentoonstelling konden ze een protestbord maken met Amnesty International en daarmee op de foto. Er waren speed-rondleidingen door het museum en in de zaal een talkshow met nabestaanden van gefusilleerde Februaristakers en optredens van stadsdichter Gershwin Bonevacía, fotografe Suzanne Liem, popjournalist Stan Rijnen, en een DeeJay-duo. De entreehal en zaal waren fraai gedecoreerd met hedendaagse protestborden. Na het boeiende minicollege over protestsongs in de popmuziek door Rijnen, kregen deeJay's Isja en Daniël de

zaal aan het dansen. Het evenement trok 1.968 jonge bezoekers.

PODCASTS

Het Verzetsmuseum ging in 2021 voor het eerst ook podcasts maken, die steeds populairder worden, en waarmee 'coronaproof' publiek kan worden bereikt. Aan het begin van het jaar werd bij de tentoonstelling *Wees Moedig!* een podcast met interviews met nabestaanden van de drie geportretteerde stakers gemaakt in samenwerking met *Het Parool*, en met scheidend Hoofdredacteur Ronald Ockhuysen als verteller en interviewer. Er waren naar schatting 950 luisteraars.

Het leek een erg goed idee om een podcast te maken op basis van de tentoonstelling *Explosiegevaar!* over de aanslag op het bevolkingsregister die het karakter van een spannend hoorspel had. Na overleg met producent Big Orange en de VPRO bleek het toch te complex om het boeiende materiaal aan te passen tot een podcast. Ook het idee voor een podcast-serie voor jongeren in samenwerking met MuseumTV strandde.

Zeer succesvol werd de podwalk die Freek Schröder van FS Producties maakte op basis van een door het museum uitgegeven wandelgids door de Rivierenbuurt. De teksten werden aangepast, en het museum vond Job Cohen bereid om de tekst in te spreken. Vanaf 10 augustus was het resultaat te beluisteren via de open podcasthost Anchor en de website van het Verzetsmuseum. De buurtvereniging bracht het onder de aandacht en de belangstelling was verrassend hoog: tot het eind van het jaar waren er 1.600 gebruikers.

7 PUBLICITEIT, MARKETING

Kraan, Piet & Adammer ze kennen

Latters voor de Februaristads bezicht geven, of liever.

Gisela Wieberdink-Söhnlein redde vele Joodse kinderen

Verzetvrouw Gisela Wieberdink-Söhnlein is dinsdag op tweejarige leeftijd overleden. Gisela Soehnlein heeft in de Tweede Wereldoorlog veel Joodse kinderen gered.

Schenking aan Verzetsmuseum

Verzetvrouwen, zoals de vrouw van de afgevoerde, worden verzameld voor deportatie. Zij bracht de kinderen door heel...

Verzetsmuseum inspireert moedig te zijn

Het Verzetsmuseum Amsterdam komt met een tentoonstelling ter ere van de 80ste herdenking bruaristaking in 1941. Belangstellenden kunnen toonstelling online bezoeken

Museum 'Junior op Wielen' in Bos der Onverzettelijken

VERZETSMUSEUM - Er staat een mobiel museum in het Bos der Onverzettelijken in Almere. Het is een mobiel museum met de naam Junior op Wielen. Hier leren kinderen wat er is gebeurd tijdens de tweede wereldoorlog is gebeurd.

DAADKRACHT

Denkling, Colas en groep. Een stude moeder en een transconducteur, leden de ledenvervolging. Het V. Amsterdam brengt in Wees moedig beeld. Nabestaanden vertellen o...

'Persoonlijke dimensie' Oud-scholleren Het Streek winnen prijs met werkstuk Sobior

De school in de schiedwepers zetten en die zich betrekken worden bij te dragen aan de tweede wereldoorlog. WERKSTUK EN BOKER Anne, Emma en Annette namen in oktober 2019 deel aan een internationale wedstrijd om de prijs van de 'Persoonlijke dimensie' te winnen. Het werkstuk 'Het Streek' won de prijs. Het werkstuk is een boekje over de geschiedenis van de school. Het boekje is gemaakt door de leerlingen van de school. Het boekje is een mooi voorbeeld van de creativiteit van de leerlingen. Het boekje is een mooi voorbeeld van de creativiteit van de leerlingen.

Archief Joodse verzet

VERZETSMUSEUM - Het archief van de Joodse verzet is nu beschikbaar op de website van het museum. Het archief bevat een groot aantal documenten die betrekking hebben op de Joodse verzet tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het archief is een belangrijk onderdeel van de collectie van het museum. Het archief is nu beschikbaar op de website van het museum.

Hardereren doen opmerkelijke von

Hardereren doen opmerkelijke von... Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden veel mensen vervolgd. Hardereren doen opmerkelijke von... Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden veel mensen vervolgd.

Hardereren doen opmerkelijke von

Hardereren doen opmerkelijke von... Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden veel mensen vervolgd. Hardereren doen opmerkelijke von... Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden veel mensen vervolgd.

Verzetsmuseum onderzoekt nieuw

Verzetsmuseum onderzoekt nieuw... Het museum onderzoekt de rol van de Joodse verzet tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het museum onderzoekt de rol van de Joodse verzet tijdens de Tweede Wereldoorlog.

MUSEUM | HAILER IN OOST I DUF 'Beter dan leren Een stap in het verleden. Die zetten kinderen van West-Zeeuws-Vlaamse basisscholen en het Zwin College dezer dagen in Oostburg. Daar is de museumtrailer van het Verzetsmuseum in Amsterdam

aan de muur prijkt de groep aan haar vader kamp in Duitsland te len. Eva, haar broer werden uiteindelijk witz gedeporteerd. 'Eva en werden door voor dood achterge hun relatie geweest uiteindelijk bevrijd Amsterdam geres. Eva's zuster die te herinneren eraan. Haar der susteren in conde Aischwitz, haar mo trouwde na de oorlog van Anne Frank. De kinderen moeg twee kamers een pje een aan de hand van 2 en aan de hand van 2...

Verzetsmuseum onderzoekt nieuw

Verzetsmuseum onderzoekt nieuw... Het museum onderzoekt de rol van de Joodse verzet tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het museum onderzoekt de rol van de Joodse verzet tijdens de Tweede Wereldoorlog.

In kranten, tijdschriften, en online media was de onbetaalde publiciteit voor het Verzetsmuseum in 2021, ondanks de coronasluiting, goed voor een bereik van 42,7 miljoen mensen. De publiciteit had volgens de Media Info Group Media-analyse een mediawaarde van € 804.407.

FYSIEKE BEZOEKERS

Het museum was in 2021 totaal vijf en een halve maand dicht. Na de heropening begin juni bleef het extreem rustig in de musea door erg mooi weer, afwezigheid van toeristen en onwennigheid publiek ten opzichte van de verplichte coronacheck. Bezoekers moesten een e-ticket boeken voor Verzetsmuseum Junior of voor de rest van het museum, waar maximaal vier gezinnen werden ontvangen. In augustus liepen de bezoekersaantallen op, en kregen we hoop, maar in het najaar zakte het aantal bezoekers door oplopende coronabesmettingen weer af. Op 19 december volgde weer een volledige lockdown. Op dat moment stond de teller voor 2021 op 25.806 bezoekers, nóg weer minder dan in 2020 en slechts 23% van het pre-coronajaar 2019.

Anders dan in 2020 waren zowel bezoekers als personeel in 2021 gewend geraakt aan de beperkende maatregelen. Extra schoonmaakrondes gingen voor de baliemedewerkers behoren tot de gewone routine, en de meeste bezoekers kwamen al met mondkapje en coronacheck-app in de hand het museum binnen.

Het museum kreeg echter ook te maken met verzet tegen de coronamaatregelen: boze mensen aan de telefoon en aan de deur die vonden dat juist het Verzetsmuseum zich tegen de mondkapjes en coronacheck-app zou moeten verzetten. Soms liep het uit de hand en werden baliemedewerkers schreeuwend uitgemaakt voor NSB-ers. Eén keer werd er zelfs een fles desinfectiemiddel naar een collega gegooid. De politie werd hierover geïnformeerd.

Het museum houdt maandelijks gedurende een week een enquête onder de individuele bezoekers. In combinatie met de verschillende categorieën bezoekers die het kassasysteem registreert, heeft het museum een goed beeld van het profiel van de bezoekers en van de trends en ontwikkelingen in de samenstelling van de bezoekers. Van elke bezoeker wordt via de kassa het herkomstland geregistreerd.

Doordat het buitenlandse toerisme drastisch afnam, was het percentage Nederlandse bezoekers veel hoger dan in de pre-corona jaren, met 59%. Hiervan kwam 17% uit de regio Amsterdam en 42% uit de rest van Nederland. Van de 41% van de individuele bezoekers uit het buitenland, kwam 16% uit Engelstalige landen

(Groot-Brittannië, Ierland, Canada, Australië, Nieuw-Zeeland, Verenigde Staten), 23% uit de rest van Europa (Oost en West) en 2% uit de rest van de wereld. Er werden bezoekers uit 72 landen ontvangen. Bij de bezoekers in schoolverband lag het aantal Amsterdammers op 19%; 79% kwam uit de rest van Nederland en 2% uit het buitenland.

In de verdeling naar leeftijd zijn lichte verschuivingen zichtbaar. Het percentage individuele bezoekers tot en met 18 jaar bleef gelijk aan vorig jaar met 19%, dat van 19 tot 25 jaar steeg tot 14%, dat van 26 tot 35 jaar daalde licht tot 20%. De categorie van 36 t/m 50 groeide licht van tot 22%, evenals de categorie 51 t/m 64 tot 15%. De categorie 65-plussers daalde verder tot 10%.

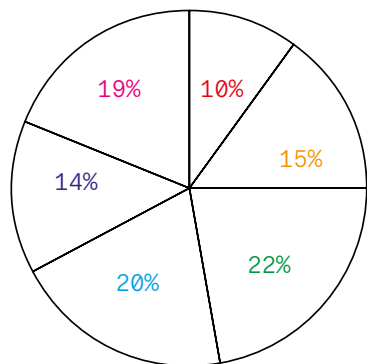
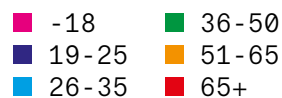

In 2021 werd een virtuele variant van Verzetsmuseum Junior gemaakt, die voor scholen ook kon worden geboekt met begeleiding van een museumdocent. De klas deed mee met een camera via digibord, of met een eigen iPad voor elk kind. Het werkte verrassend goed. Uit de IP-adressen bleek dat er zich ook scholen bevonden onder de individuele gebruikers. Eén link werd dan door één of meerdere klassen gebruikt, waardoor het exacte aantal gebruikers niet was vast te stellen.

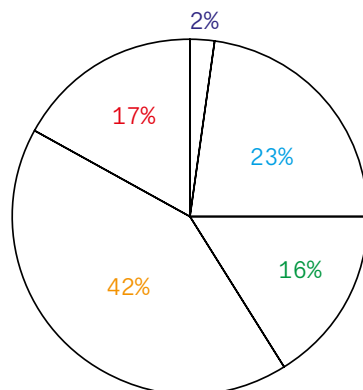
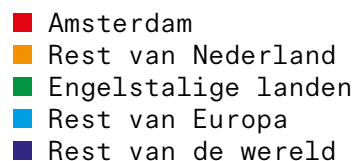
BEZOEKERSAANTALLEN 2021

Individuele bezoekers volwassenen	12.844
Individuele bezoekers kinderen/jongeren t/m 18 jaar	3.488
Groepsbezoek volwassenen en bezoekers evenementen	2.579
Groepsbezoek basisonderwijs	5.365
Groepsbezoek voortgezet onderwijs	1.073
Groepsbezoek MBO/HBO/WO	204
Groepsbezoek buitenland/inburgeraars	163
Educatieve activiteiten op openbare locaties	90
Totaal	25.806

LEEFTIJDEN INDIVIDUELE BEZOEKERS 2021

HERKOMST INDIVIDUELE BEZOEKERS 2021

DIGITALE BEZOEKERSAANTALLEN 2021

virtuele tentoonstelling Wees Moedig!	3.895
virtuele tentoonstelling Be Brave!	237
podcast Wees Moedig!	950
Verzetsmuseum Junior virtueel individueel	508
Verzetsmuseum Junior virtueel scholieren	419
tentoonstellingsdossiers website	30.194
podcast Rivierenbuurt	1.600
livestream Anton de Kom-lezing	13.508
livestream Sobibor-bijeenkomst	282
livestream serie The Round Table Talks	568
online opening Wees Moedig!	117
webinar toegankelijkheid/aftrap RAAK-prijs	174
IZI.travel-wandelingen	2.490
Totaal	54.942

DIGITALE BEZOEKERS

Terwijl het aantal fysieke bezoekers afnam, bereikte het museum nieuwe bezoekers door nieuwe digitale activiteiten. De digitale exposities werden in de nieuwe website omgezet tot 'dossiers'. Niet alle digitale exposities kregen al een plek op de nieuwe website en er waren veel opstartproblemen. Het aantal bezoekers aan de dossiers kwam in 2021 met 30.194 aanzienlijk lager uit dan het voorgaande jaar. Het aantal bezoekers aan de virtuele versie van *Verzetsmuseum Junior* lag relatief laag doordat betaling een drempel bleek, en het ligt in werkelijkheid veel hoger omdat hele gezinnen en hele schoolklassen de tentoonstelling gezamenlijk bezochten. Het werkelijke aantal digitale bezoekers ligt daardoor hoger dan de getelde 55.000.

WEBSITE

De website van het museum was in 2020 vernieuwd wegens een verouderd besturingssysteem, in samenwerking met webbouwer Zicht Online uit Rotterdam. Het was de bedoeling dat het project, waaraan de hoofden Educatie en Marketing gezamenlijk werkten, begin 2021 zou worden afgerond. Op het moment van de geplande lancering kwam de nieuwe site ook online, maar deze bleek nog lang niet aan de eisen en wensen van het museum te voldoen. Nog het hele jaar werd er gewerkt aan verbeteringen.

De website kreeg in 2021 161.065 bezoekers, ten opzichte van 378.542 in 2020. De terugloop van het aantal bezoekers heeft meerdere oorzaken. Overstap naar een nieuwe website leidt altijd tot verlies van bezoekers. Dit effect werd in ons

geval versterkt door een groot aantal dode links vanaf websites van derden naar de website van het Verzetsmuseum. Met de naamgeving van de individuele webpagina's is hier te weinig rekening mee gehouden. Naast direct gemist verkeer, hadden deze dode links ook tot gevolg dat de autoriteit van onze website bij Google verminderde waardoor zoekresultaten lager in de rangorde kwamen. Voorts is het jongeren-deel van de oude website geïntegreerd in de inhoudelijke webdossiers van de nieuwe site. Het oude jongeren-deel was in 2020 goed voor meer dan 150.000 pagina-bezoeken. In de nieuwe structuur worden deze onderdelen kennelijk nog niet goed gevonden.

De terugloop van bezoekers was het grootst in de maanden van de lockdown. Dat is logisch; de website wordt voor een belangrijk deel gebruikt voor bezoekinformatie en verkoop van tickets. Tijdens de sluiting van het museum zijn in 2021 ook minder advertenties (betaalde zoekresultaten) op Google ingezet. Die leverden in 2020 nog 41.595 websitebezoekers op; in 2021 nog slechts 6.522.

Oplossing van de website-problemen werd in 2021 gehinderd doordat webbouwer Zicht ging fuseren. In 2022 wordt er verder aan gewerkt, en is groei weer te verwachten.

De leeftijden van de websitebezoekers fluctueerden licht ten opzichte van het voorgaande jaar: 13% van de bezoekers viel in de leeftijdscategorie 18 tot en met 24 jaar, 18% was 25 tot en met 34 jaar; 11% 35 tot en met 44 jaar; 17% 45 tot en

met 54 jaar; ook 17% was 55 tot en met 64 jaar en 24% bestond uit 65-plussers. De man-vrouw verhouding verschoof licht: 55% van de bezoekers was vrouw (ten opzichte van 53% vorig jaar) en 45% man.

Het digitale monument voor de Nederlandse politieke gevangenen in kamp Dachau werd in 2021 aangevuld naar aanleiding van 90 reacties. Naast de website van het museum www.verzetsmuseum.org, beheert het Verzetsmuseum ook een aparte website die het museum in 2011 maakte bij een wisseltentoonstelling over de bankier van het verzet. Deze website, www.walravenvanhall.nl, kreeg in 2021 18.354 bezoekers, iets minder dan het jaar er voor. Er was een enorme piek op 4 mei nadat de speelfilm *Bankier van het verzet* op de televisie was uitgezonden.

SOCIALE MEDIA

Zoals in 2020 plaatste het museum in 2021 zowel op Instagram als Facebook persoonlijke verhalen uit de wisseltentoonstellingen, berichten over activiteiten en herdenkingen, In Memoriam-berichten over overleden verzetsmensen en berichten over actuele kwesties en nieuwe aanwinsten.

Op Facebook was het bericht over de vondst van de Spitfire-wandtekening het meest populair met een bereik van 10.931 mensen. Daarna volgde de aankondiging van de virtuele tentoonstelling *Wees Moedig!* met 10.115. Verder blijkt de betrokkenheid groot bij persoonlijke verhalen. Dat kan zijn bij een In Memoriam (onder meer

Gisela Wieberdink-Söhnlein, Ed van Thijn, Roel Walraven), maar ook bij een eerbetoon (de onderscheiding voor Henriette Pimentel) of verhalen over de Februaristakers uit de tentoonstelling *Wees Moedig!*. Het gebruik van een foto van een gezicht draagt bij aan de betrokkenheid. Evenementen hebben duidelijk betaalde promotie nodig om boven de 1.000 betrokkenheidsacties uit te komen.

Op Instagram zagen we geen duidelijke voorkeur voor een bepaald soort berichten. Opvallend was hier dat de aankondiging van de Anton de Kom-lezing het meeste bereik had met 1.683 views, anderhalf keer meer dan op Facebook, en dat de Spitfire-vondst niet eens de top 20 haalde. Het verschil is vooral te verklaren door het leeftijdsverschil tussen gebruikers. Mensen onder de 45 worden vooral bereikt via Instagram. In absolute aantallen blijft Facebook het belangrijkste sociale medium voor het museum. De man/vrouw-verhouding is vergelijkbaar: via Facebook bereikten we 62% vrouwen en via Instagram 66%.

Via FB Messenger en Instagram DM werd contact onderhouden met het publiek. Mensen vanuit de hele wereld informeerden naar de opening van het museum in verband met corona en deelden mee dat ze uitkeken naar een bezoek. Er werd regelmatig geïnformeerd naar familieleden uit het verzet, en objecten en archieven werden aangeboden. Het museum ontving ook berichten van mensen die de coronabeperkingen vergeleken met maatregelen van nazi-Duitsland tijdens de bezetting, en vonden dat juist een verzetsmuseum zich hiertegen moest verzetten. Het museum nam

hier steeds één keer krachtig stelling tegen, en ging niet in op verdere discussie.

Het aantal volgers op actief ingezette sociale media nam toe. Aan het eind van het jaar had het museum 5.727 Facebook-vrienden, 1.521 volgers op Twitter, en 2.270 volgers op Instagram. Filmpjes van het Verzetsmuseum op YouTube kregen 30.920 views.

Van oudsher krijgt het Verzetsmuseum vele lovende recensies op TripAdvisor. Het waren er in 2021 aanzienlijk minder dan voorheen. Uiteraard door de langdurige sluiting, maar ook doordat Google de markt voor toeristische recensies overneemt. De recensies en beoordeling – op TripAdvisor en Google – waren in 2021 ook weer onverminderd positief. Een selectie: *“Excellent for children of any age, really. Mine were 8 and 5, and spent over an hour and a half in the single junior section of the museum - which is great for adults as well.”* Ruben Naeff, augustus 2021

“Een museum dat ieder gezien moet hebben. Zo subtiel, duidelijk en levensecht opgezet dat je graag elk detail wil weten. Het is ook veel groter dan t lijkt aan de buitenkant (...). Het is speciaal dat er zoveel privéspullen zijn uitgesteld. Zeker de moeite waard voor een 2e of meer bezoeken.” Juliët, oktober 2021

“Erg mooi museum, veel duidelijke uitleg en mooi in beeld gebracht. Ook de oorlog in Nederlands-Indië is een mooie tentoonstelling. Het kinderdeel is goed gedaan, heel interactief. Een aanrader!” Gab, 31 oktober 2021

“Incredible display of life under fascism. Kudos to this museum for the quality of its exhibits.”

Barbara McDevitt, oktober 2021

“Great museum, absolutely loved children’s section! Had a lot of fun and learned a lot.”

Ekaterina Malygina, december 2021

“Very interesting! it has so much information and it’s very interactive. It should take at least 4 hours to see all of it, I needed more time!” Daniel Escalante, december 2021

AUDIO-, GEBARENTAAL- EN SMARTPHONETOURS

Het museum biedt de bezoekers kosteloos een audiotour via podcatchers aan in zeven talen. In de aanbevelingen op TripAdvisor wordt de audiotour vaak aanbevolen. Door het sterk gedaalde aantal bezoekers nam uiteraard ook het gebruik van de podcatchers af. In 2021 werden de audiotours 8.591 keer via de podcatcher beluisterd, tegenover 15.107 keer in 2020. Nieuw was de videotour in Nederlandse Gebarentaal voor de tentoonstelling *Wees Moedig!* die 113 keer werd gebruikt; de tour voor blinden en slechtzienden werd 96 keer gebruikt. De reguliere audiotour werd in het Nederlands 2.630 keer gebruikt; in het Engels 2.971 keer, Frans 1.112 keer, Spaans 741 keer, Duits 645 keer, Italiaans 168 keer en Portugees 115 keer.

Bezoekers konden de audiotours ook downloaden op hun eigen smartphone via de gratis app voor culturele toeristische routes izi.TRAVEL en MapMyVisit. De tour door de vaste opstelling werd 892 keer gedownload. Via izi.TRAVEL bood het museum ook diverse buurtwandelingen aan. De wandeling van het Anne Frank Huis naar het

Verzetsmuseum werd 765 keer gedownload, de alleen Nederlandstalige wandeling door de directe omgeving van het museum 634 keer.

PUBLICITEIT

Hoewel het museum gesloten was, kreeg de tentoonstelling *Wees Moedig!*, met zijn virtuele variant, in de periode van de digitale opening op 24 februari en de herdenking van de staking op 25 februari (vrijwel zonder publiek) redelijk veel publiciteit. De tentoonstelling kwam in beeld en werd vermeld in het item van het NOS-journaal over de 80ste herdenking, en er verschenen artikelen in o.a. *Het Parool*, *de Telegraaf*, *Algemeen Dagblad*, *Amsterdam krant editie Nieuw West*, *Mug Magazine* en de door de gemeente breed verspreide gratis Herdenkingskrant. Er waren radorapportages op NPO radio 5 *Thuis* en NPO radio 1 *De Nieuws BV*. Er waren paginagrote advertenties met verwijzing naar de virtuele variant in *Ons Amsterdam*. Mediapartner *Het Parool* plaatste herhaaldelijk paginagrote advertenties voor de gezamenlijk geproduceerde podcast.

De virtuele variant van de tentoonstelling kreeg later specifieke aandacht in *Didactief*, *Reformatorisch Dagblad*, *de Leeuwarder Courant* en een artikel op de website van *National Geographic*. Toen het museum – met beperkingen – weer open ging op 5 juni werd er een nieuwe campagne gestart. Er waren betaalde radiospotjes op NPO Radio 1, opnieuw advertenties in *Ons Amsterdam*, en via partner GVB werden er aantrekkelijke filmclips vertoond in trams en bussen en op metrostations. Op de eigen

Tijdens de Museumnacht op 6 november was er een bijna weer gewone, sprankelende Museumnacht met, aansluitend op de tentoonstelling *Wees Moedig!*, een programma gewijd aan protest tegen racisme. In de zaal was er onder meer een quiz over protestsongs door popjournalist Stan Rijven. Daarna werden er protestsongs gedraaid door een Deejay-duo. De avond werd swingend afgesloten.

sociale media plaatste het museum regelmatig berichten over de hoofdpersonen uit de tentoonstelling. Er volgden later vermeldingen in het *Museumtijdschrift*, *Kunstkant Noord-Holland* en de digitale nieuwsbrief van *Ons Amsterdam*.

Onverwacht kreeg de tentoonstelling veel aandacht op media van de Iraanse gemeenschap in ballingschap in Europa, in televisie- en radorapportages (via Radio Zamaneh, Volant Media, Aasso Media) die deels ook in Iran zelf goed worden beluisterd en bekeken. Vooral Mansoureh Sojaee, een in Den Haag woonachtige vriendin van Nasrin Sotoudeh, zette zich hiervoor

in. Partner Amnesty International besteedde aandacht aan de tentoonstelling in de digitale nieuwsbrief.

Ook rond 4 en 5 mei was het museum gesloten. Toch was er publiciteit. De website van het Amsterdamse 4 en 5 mei-comité plaatste een interview met de Verzetsmuseum-directeur over herdenken. Het Radio 1 journaal maakte 's morgens een rapportage over de overhandiging van de collectie Sabine Zuur door haar zoon Peter Tazelaar, en er was 's avonds een interview met conservator Karlien Metz over vrouwen in verzet.

Er was in 2021 veel aandacht voor de collectie. Aanbieding van de collectie van Janny Brandes-Brilleslijper, bekend van de bestseller *'t Hooge Nest*, door Rob Brandes in bijzijn van schrijfster Roxane van Iperen, kreeg aandacht op de lokale televisiezenders *AT5-Nieuws/NH-Nieuws* en *AD-televisie*, in het radioprogramma *Met het oog op morgen*, en artikelen in onder meer *Het Parool*, *NRC*, *Algemeen Dagblad*, *De Gooi- en Eemlander*, *De Stentor*, en vele online media. De vondst van de muurschildering aan de Leidsekade kreeg ook een televisiereportage in *AT5-Nieuws/NHnieuws* en artikelen in onder meer *Het Parool* en *De Stentor* en veel online media. Er werden filmopnames gemaakt van de schilderijen van Heinz Geiringer, en in december verscheen er een artikel geschreven door collectiebeheerder Filip Bloem over een door Carel Steensma in gevangenschap gemaakt kerstboompje in *Holland Historisch Tijdschrift*. Eerder was er in alle Noord-Hollandse kranten aandacht voor het onderzoek dat hij doet naar de bekende Zaanse verzetsman Jan Brassier.

De postume uitreiking van de Jewish Rescuers-oorkonde aan Henriëtte Pimentel en de daarbij georganiseerde tramritten kregen artikelen in het *Nieuw Israëlitisch Weekblad* en *Het Parool*, en veel online-vermeldingen. Veel aandacht was er in 2021 voor de spraakmakende Anton de Kom-lezing door de Surinaamse president Chan Santokhi. Doordat de lezing niet in het museum plaatsvond, werd het museum helaas lang niet altijd genoemd. Uiteraard werd het museum vermeld door partner dagblad *Trouw*, dat deze lezing ook publiceerde. Voorts was er aandacht voor de lezing in *NRC*, *het Nederlands Dagblad*,

Reformatorisch Dagblad, in een radio-reportage Radio van *DOUBLE 7FM* en een televisiereportage van *AT5*.

Het Verzetsmuseum werd voorts vermeld in In Memoriam-berichten voor de verzetsvrouwen Willemijn Petroff (*Nederlands Dagblad*, *VARA-gids*) en Gisela Wieberdink-Söhnlein (*Trouw*, *NRC*, *de Telegraaf*, *Volkskrant*, *Algemeen Dagblad*, *Het Parool* en kranten van Tubantia) en die voor oud-CPN-wethouder Roel Walraven. De laatste was één van de betrokkenen bij de oprichting van het museum. Enkelen dagen voor zijn overlijden kreeg het museum een portret van hem overhandigd geschilderd door kunstenaar Carole van Wees. Dit werd vermeld in het blad *Argus*, *Het Parool*, *de Telegraaf* en *Trouw*.

Aan het museum in het algemeen werd een wervend item gewijd in het RTL-televisieprogramma *Dit is Holland* uitgezonden op 7 en 13 november. Directeur Liesbeth van der Horst werd geïnterviewd voor het blad *Argus* en voor het christelijke online magazine *Holyhub*.

Op 9 november was Verzetsmuseum Junior het decor voor een filmopname voor van een online evenement van de Nationale Hannie Schaft Stichting tijdens de herdenking op 28 november. De podcast over de Rivierenbuurt kreeg aandacht op de website van het Kindermonument/Markt voor Joden en een artikel in het blad *Aanspraak*. *Verzetsmuseum Junior op wielen* kreeg een artikel in *De Nieuwe Meerbode* van Aalsmeer. Voorts was er vooral online veel aandacht voor de mede door het Verzetsmuseum opgestelde en

ondertekende open brief tegen de vergelijking van de coronamaatregelen met de Holocaust.

Betaalde publiciteit was er voor *Wees Moedig!* en *Verzetsmuseum Junior*. Voor 'Junior' adverteerde het museum in de nieuwsbrief en op de website van *Kidsproof* en in de rubriek 'Generaties op ontdekking' van *Trouw*. Uiteraard werd het museum vermeld op de gebruikelijke toeristische websites, plattegronden en informatiegidsen over Amsterdam. Ook was er publiciteit via de resellers van tickets (Tiqets en Tours & Tickets) en de I amsterdam City Card.

Het museum bracht weer twee nummers uit van de eigen papieren nieuwsbrief voor donateurs en relaties. Vanaf januari 2019 verzendt het museum daarnaast regelmatig een digitale Mailchimp-nieuwsbrief voor direct contact met de achterban. Deze nieuwsbrief werd in 2021 zeven keer naar gemiddeld 3.081 abonnees verstuurd en bovengemiddeld vaak (44,6%) geopend.

In kranten, magazines, en online media was de onbetaalde publiciteit voor het Verzetsmuseum in 2021, ondanks de coronasluiting, goed voor een bereik van 42,7 miljoen mensen (bron: Media Info Group Media-analyse 2021). Deze publiciteit had een mediawaarde van € 804.407.

RELATIES

Het museum ontving in 2021 door de coronabeperkingen wederom een beperkt aantal relaties. Vermeldenswaardig was de ontvangst van de nieuwe directeur Roderic Evans-Knaup van het Gieskes-Strijbis Fonds op 17 februari,

De Museumnacht trok bijna 2.000 jonge bezoekers. In de entreehal konden zij zelf een pamflet of verzetsgedicht uitdraaien op een oude stencilmachine. Ze stonden ervoor in de rij.

van Maarten Eliaser als vertegenwoordiger van de nabestaanden van Jean Weidner, organisator van de Dutch-Paris-ontsnappingslijn op 3 maart, Eva Tuboly van de Hongaarse Federatie op 9 juli, Vincent de Kom van Stichting Anton de Kom op 13 augustus, voorzitter van de Eerebegravingplaats Bloemendaal, Dirk Speelman op 6 oktober, Josée Netten van de Stichting 40-45 op 19 oktober, Casper Oorthuys als vertegenwoordiger van de nabestaanden van illegale camera-fotograaf Cas

Oorthuys op 2 november en de voorzitter van het Nederlands Dachau-comité Wimar Jaeger op 9 november. Op 30 augustus bezochten de medewerkers van Museum Ons' Lieve Heer op Solder het Verzetmuseum in combinatie met een historische tramrit.

Ook het aantal bezochte bijeenkomsten lag in 2021 lager dan gemiddeld. De directeur bezocht onder meer de nieuwbouw en nieuwe inrichting

van Kamp Amersfoort op 4 maart, de première van de educatieve film over Hannie Schaft op 15 september, de onthulling van het Nationaal Holocaust Namenmonument op 19 september, een bijeenkomst in de Industriële Club over de Spaanse Burgeroorlog op 5 oktober en het afscheid van Kunstraadsecretaris Guikje Roethof op 10 oktober. Hoofd marketing en PR bezocht op 12 oktober de netwerkbijeenkomst *Op weg naar een duurzaam herstel*,

Een van de hoofdpersonen in de tentoonstelling *Wees Moedig!* was tramconductor Joop IJisberg, die als CPN-er en medeorganisator van de Februaristaking werd gefusilleerd. Het GVB (Gemeente Vervoer Bedrijf) werd daarom partner van het project. De tentoonstelling werd door het GVB met aantrekkelijke filmclips onder de aandacht gebracht in trams en bussen. Later volgde een postercampagne op metrostations.

georganiseerd door Amsterdam & Partners. De collectiebeheerders waren aanwezig bij de jaarlijkse deelnemersbijeenkomst van Netwerk Oorlogsbronnen op 14 oktober, de slotbijeenkomst op 2 november en woonden de SMH-collectie-overleggen bij. Op 20 oktober werd met de partners en de Surinaamse ambassadeur in Den Haag de Anton de Kom-lezing geëvalueerd en afgesloten, en op 26 oktober woonden directeur en Hoofd Marketing de aftrapbijeenkomst bij van de Amsterdamse 4 en 5 mei-activiteiten in 2022.

Veel Nederlandse musea toonden belangstelling voor de nieuwe voorzieningen voor mensen met een visuele of auditieve beperking die het Verzetsmuseum als pionier op dit gebied ontwikkelde. Hoofd educatie en toegankelijkheid Sandra ter Mijtelen ontving en/of adviseerde hiervoor Ons' Lieve Heer op Solder, NEMO, Rijksmuseum, Allard Pierson Museum, Pakhuis Ermelo, Museum Matena, Museum Rotterdam, Natuurmuseum Brabant, Nationaal Monument Kamp Vught, het Tropenmuseum en het Universiteitsmuseum Utrecht. Ook op

andere vlakken traden medewerkers van het Verzetsmuseum op als adviseurs. Directeur Liesbeth van der Horst nam deel aan een intensief onderzoek voor de vernieuwing van Tropenmuseum Junior met een slotbijeenkomst op 18 juni, aan een evaluatiecommissie van het NIOD van de afdeling Collecties en Diensten, met enkele 'site-visits'; aan een adviescommissie voor de bestemming van een bunker in Amstelveen; ze nam deel aan het jury-overleg voor de RAAK-stimuleringsprijs in Utrecht op 14 oktober, en ze adviseerde de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed over Tweede Wereldoorlog gerelateerde monumenten. Onderzoeker Rutger Noorlander werd hiervoor in het museum ontvangen op 1 november.

Medewerkers van het Verzetsmuseum werden ook gevraagd als sprekers op bijeenkomsten van derden, voor vooral digitale colleges en webinars. Op 17 februari sprak de directeur voor Westerbork-college over de Februaristaking, 23 maart sprak de conservator over Hannie Schaft en vrouwen in verzet voor een bijeenkomst van de Amerikaanse ambassade in Nederland, 29 maart sprak de directeur bij een webinar over diversiteit in het verzet georganiseerd door Kriterion, op 13 september sprak zij voor de Reinwardt Academie over de totstandkoming van Verzetsmuseum Junior, 23 november droeg het hoofd educatie en toegankelijkheid bij aan een podcast over beeldbeschrijvingen van het Bartiméus Fonds en op 30 november gaf zij een presentatie over toegankelijkheid voor het Marketing Overleg Amsterdamse Musea MOAM.

Herinnering WO2 van het ministerie van VWS; 21 mei volgde een afspraak in Den Haag over de mogelijkheden het 'kelderplan' van het museum te redden. In SMH-verband werd veel gesproken over de plannen om de SMH met het Netwerk Oorlogsbronnen (NOB) en het secretariaat van het Platform WO2 onder te brengen in een nieuwe organisatorische structuur. Voorts werd door de SMH een open brief gestuurd tegen vergelijking van de coronabeperkingen met de beperkende maatregelen tijdens de Tweede Wereldoorlog.

In Amsterdam vond het Overleg Amsterdamse Musea (OAM) en het Marketing Overleg Amsterdamse Musea (MOAM) plaats via Zoom. Met de collega's van de culturele instellingen in de Oostelijke binnenstad, de Plantage Amsterdam, werd vooral per mail contact gehouden.

Voor de organisatie van activiteiten werkte het museum samen met vele vaste partners, die deels al zijn vermeld: Dagblad *Trouw*, de Stichting Sobibor, het NIOD, *Historisch Nieuwsblad* en VPRO. Op educatief gebied werkte het Verzetsmuseum samen met het Amsterdamse cultuur-educatieve expertisecentrum Mocca, het samenwerkingsverband Stad en Taal, het Holocaust Namenmonument en de educatoren van de oorlogs- en verzetsmuseum.

Voor personele ondersteuning is het museum al vele jaren partner van het Duitse Aktion Sühnezeichen Friedensdienste (ASF). Via deze ASF, ondersteund door het European Solidarity Corps (ESC), werkt er jaarlijks tien maanden een jonge Duitse vrijwilliger bij het museum.

Eén van de partners in de serie *The Round Table Talk* was de Black Achievement Month. In het kader hiervan werd op 14 oktober een bijeenkomst georganiseerd over de verbonden geschiedenis van Ghana, Suriname, Caribisch Nederland en Indonesië in relatie tot Nederland. Een deel van de organisatoren en sprekers poseerden na afloop.

Jaarlijks is het museum vertegenwoordigd bij de belangrijkste herdenkingen in Amsterdam. Dit jaar werden veel herdenkingen gehouden zonder publiek. Bij de herdenking van de Februaristaking mocht de Verzetsmuseumdirecteur als één van de zeer weinigen aanwezig zijn. Op 27 maart legden zonder verder publiek alleen de directeur van het Verzetsmuseum met twee vertegenwoordigers van de Plantage- Weesperbuurtvereniging bloemen ter herdenking aanslag Bevolkingsregister.

Met het internationale netwerk van Europese verzetsmuseum RESNET, geïnitieerd door de Schotse hoogleraar Philip Cooke, werd in 2021 alleen via de mail contact gehouden. Landelijk hield het museum nauw contact met de Stichting Musea en Herinneringscentra 40-45 (SMH) en het Platform WO2, vooral via Teams of Zoom. Op 23 februari was de directeur aanwezig bij een Inspiratiesessie digitalisering van de SMH. Op 11 mei werd kennis gemaakt met de nieuwe ambtenaren van de afdeling Oorlog en

8 ORGANISATIE

De mogelijkheden voor feestelijke bijeenkomsten voor medewerkers en vrijwilligers waren beperkt in 2021. Op 7 en 15 juli was er, om afstand te kunnen houden in twee shifts, een zomerborrel. Het voorlopig ontwerp van de nieuwe vaste opstelling werd gepresenteerd en er werd afscheid genomen van enkele vertrekkende museumdocenten. Het jaarlijkse uitje en de wel al voorbereide eindejaarsbijeenkomst konden helaas niet doorgaan.

DIRECTIE EN RAAD VAN TOEZICHT

Voorjaar 2020 ging het museum over van een bestuur op een Raad van Toezicht, en werden er veel nieuwe toezichthouders aangesteld. In 2021 vonden er geen wijzigingen plaats in de samenstelling van de Raad van Toezicht en de Auditcommissie (zie bijlagen). Er waren videovergaderingen op 15 maart, 7 juni, 13 september en 6 december.

De auditcommissie overlegde op 23 juni en 18 augustus. Het al vanaf 19 maart 2020 geplande etentje om afscheid te nemen van de bestuursleden en kennis te maken met de Raad van Toezicht-leden, kon ook in 2021 helaas niet doorgaan. De cadeautjes werden in december maar per post verstuurd.

RISICOMANAGEMENT

Conform de Governance Code Cultuur is risicomanagement een integraal onderdeel van het gevoerde beleid. Sinds 2018 voldoet het museum aan de toen ingevoerde privacywetgeving. Het Verzetsmuseum heeft een uitgebreid bedrijfsnoodplan en een collectieveiligheidsplan. Calamiteiten en de ondernomen vervolgcacties werden geregistreerd. Er worden dagelijks en wekelijks back-up tapes gemaakt van het computernetwerk; de weektapes worden buiten het museum bewaard.

Voor risicobeheersing op financieel gebied wordt een strikte functie-scheiding toegepast op basis van een vier-ogen-principe. In 2021 werden een aantal verbeteringen doorgevoerd op advies van accountants wat betreft cyberveiligheid,

het creëren van een back-up voor directeur en administrateur, en offerteprocedure.

Het museum heeft nog altijd een goede continuïteitsreserve en een uitstekende solvabiliteit. Doordat het dure plan tot onderkeldering van het museum werd geannuleerd, blijven de reserves ruim.

In 2021 daalden de publieksinkomsten door de coronacrisis met 80%, maar dankzij de noodsteun hoefde de continuïteitsreserve niet te worden aangesproken. Het museum stelt ieder kwartaal een herijkte jaarresultaatprognose op, om zo nodig het financiële beleid bij te stellen.

PERSONEEL

Ook in 2021 werkten veel medewerkers vanuit huis. Conform de protocollen van de Nederlandse Museumvereniging werkten tijdens de lockdownperiodes alleen de technisch medewerkers en collectiemedewerkers regelmatig in het museum. Tijdens de opening met beperkingen was er bij toerbeurt altijd minimaal één stafflid aanwezig als 'achterwacht' voor de (vrijwillige) baliemedewerkers. Het medewerkersoverleg werd maandelijks gehouden per Zoom.

De bijeenkomsten ter scholing en bijscholing van personeel en vrijwilligers stonden door de coronacrisis in 2021 op een lager pitje dan gebruikelijk. De in 2020 overgeslagen (herhalings) cursussen Bedrijfshulpverlening (BHV) werden aan het eind van 2021 – met aanpassingen voor de onderdelen die fysiek contact vereisen – wel weer gegeven. Hoofd educatie volgde via de SMH

een training Survicate op 31 mei, directeur en conservator namen deel aan het symposium *The Future of the Dutch Colonial Past*, georganiseerd door het Amsterdam Museum in de Hermitage op 26 november.

Ook voor ontspanning was weer weinig ruimte. Op 7 en 15 juli werd om afstand te kunnen houden in twee shifts het voorlopig ontwerp gepresenteerd van de nieuwe vaste opstelling tijdens een zomerborrel, waarbij ook afscheid werd genomen van enkele vertrekkende museumdocenten. Het jaarlijkse uitje voor alle medewerkers en vrijwilligers kon niet doorgaan en de wel al voorbereide eindejaarsbijeenkomst moest helaas worden afgeblazen. Er werd een kleine eindejaarsattentie verzonden per post.

Het museum had in 2021 veel zieken. Drie van de vaste medewerkers waren langdurig ziek. De administrateur, die al uitviel in 2020, bouwde vanaf februari haar uren weer op en was in augustus weer geheel hersteld. Administratiekantoor ASK, dat haar vervanging op zich nam, zal voor ondersteuning op het gebied van interne controle en als back-up in beeld blijven. De uitvoering van de salarisadministratie (voorheen ADP) werd met ingang van 2021 bij administratiekantoor ASK ondergebracht. De stafmedewerker Marketing viel eind april uit met klachten; haar werkzaamheden werden verdeeld en voor promotie van de serie The Round Table Talk werd freelancer Chantal Tjin aangetrokken. De werkzaamheden voor de museumwinkel werden overgenomen door twee vrijwilligers. Eind juli werd in goed onderling overleg afscheid genomen van de marketing-

medewerker. Op 2 september was er een corona-proof-afscheidsfeestje op het Artis-terrein. Voor haar vervanging werd geadverteerd, onder meer via Colourful People. In juli en augustus waren er sollicitatiegesprekken en per 1 oktober werd Jason Chong aangenomen als het nieuwe Hoofd Marketing.

Eén medewerker kreeg helaas geen contractverlenging vanwege de corona-bezuinigingen: de programmamaker culturele diversiteit. Er was een coronaproof afscheid op 22 februari. Zij bleef echter als freelancer betrokken voor de serie The Round Table Talk. Er werd besloten om pas na de heropening van het museum na de totale herinrichting in 2022, een nieuwe programmamaker culturele diversiteit aan te stellen in een junior-functie. Dankzij een coronaregeling van het Mondriaan Fonds kon het museum ook een medewerker aanstellen: collectiemedewerker David van Emden. Hij was eerder op projectbasis voor het museum werkzaam, bleef betrokken als vrijwilliger en kon per half juli weer in dienst worden genomen voor een periode van twee jaar.

Binnen de educatieve dienst werd in 2021 een verschuiving van functies doorgevoerd. De groepsbezoekregistrator ging na afloop van haar jaarcontract op 31 augustus uit dienst. Een vrijwilliger nam tot het einde van het jaar een deel van haar werk over. In het najaar werd de coördinator van Verzetsmuseum Junior op Wielen, Eva Hoogkamer, coördinator groepsbezoek. De voormalige stagiair Vera van Noort nam haar functie over. Aangrijpend was het overlijden van

twee zeer gewaardeerde museumdocenten die vele jaren bij het museum betrokken waren.

De lockdowns hadden de meeste gevolgen voor de balie- en cateringvrijwilligers: hun werkzaamheden vielen voor een groot deel weg. De baliecoördinator hield ze door wekelijkse mailberichten op de hoogte. Sommigen bleven betrokken door deelname aan een regelmatige personeelsquiz, het digitale medewerkersoverleg of het archiveren van oorlogskranten. Eind oktober bereikte de baliecoördinator de pensioengerechtigde leeftijd, maar zij zal tot na de heropening deels in dienst blijven.

Per 31 december 2021 bestond het personeelsbestand van het museum uit 15 personen. Het betrof 12 mensen met een regulier, parttime dienstverband (9,5 fte) en twee medewerkers in een gesubsidieerde functie (1,4 fte). Verder werkte er het gehele jaar een projectmedewerker voor *Verzetsmuseum Junior op Wielen* in het museum. Voorts was een stagiair actief in het museum en ruim 100 vrijwilligers, die essentieel zijn voor het museum. Onder hen 29 balievrijwilligers en 61 museumdocenten.

HUISVESTING EN FACILITEITEN

De coronavoorzieningen – pijlen voor de routing, spatschermen en extra schoonmaakplekken – bleven in gebruik in 2021 en vergden wat onderhoud. Ook het reserveringssysteem met tijdsloten bleef in gebruik, al was vanaf de heropening in juni reserveren niet meer verplicht. Vanaf eind september werd het wel verplicht om de coronacheck-app te scannen. Twee

geleende oude iPhones werden hiervoor in gebruik genomen.

De baliemedewerkers kregen ook te maken met de in het hoofdstuk over educatie al vermelde veranderingen van het kassaregistratiesysteem. Ook de introductie van een nieuwe scanbare Vriendenpas gaf problemen, die echter konden worden opgelost.

Gedurende de lockdowns waren de twee medewerkers van de Technische Dienst in de gelegenheid om in een rustig tempo de bibliotheek te verhuizen, de opslagruimtes in de vaste opstelling leeg te halen en nieuwe opslagruimtes te creëren ter voorbereiding van de totale vernieuwing van de vaste opstelling in 2022.

Het museumgebouw – in eigendom van de Stichting Verzetsmuseum – is goed onderhouden en verkeert in een goede staat, met een voldoende beoordeling volgens de NEN-normen. Het museum heeft een Meerjaren Onderhoudsplan (MOP) voor de uitvoering van groot onderhoud. Er werden in 2021 geen kosten gemaakt voor groot onderhoud. Gepland schilderwerk en uitvoering van de vervanging van het publieks-sanitair en het linoleum van de vaste opstellingsruimte werden uitgesteld tot de verbouwing van 2022.

Op ICT-gebied werd de backup-server vervangen voor een nieuw systeem met een hogere backup-capaciteit en de serverapplicatie voor het collectieregistratiesysteem Adlib werd ge-upgrade. Beide implementaties zijn

Op zaterdag 27 november vond de jaarlijkse Vriendendag plaats. Na een korte inleiding door Vriendenvoorzitter Godfried Lambriex, gaf conservator Karlien Metz een presentatie over de nieuwe vaste opstelling. Vriendenbestuurslid Simone Toppers interviewde daarna Rob Brandes, zoon van Janny Brandes-Brilleslijper, over de onlangs aan het museum geschonken collectie van zijn moeder, die een plek zal krijgen in de nieuwe vaste opstelling. Wegens verscherpte coronamaatregelen, die de volgende dag ingingen, waren er afmeldingen, maar er waren toch 56 Vrienden aanwezig bij de zeer geanimeerde bijeenkomst.

Dennis Koek van de Technische Dienst werkt aan herstel van *Verzetsmuseum Junior op wielen*. De twee medewerkers van de Technische Dienst hadden tijdens de lockdowns veel tijd voor hun werkzaamheden. Ter voorbereiding van de verbouwing en vernieuwing van de vaste opstelling in 2022 verhuisden zij de bibliotheek, haalden zij alle opslagruimtes in de vaste opstelling leeg en creëerden ze nieuwe opslagruimtes.

vrijwel vlekkeloosverlopen. Vijf computers in Verzetsmuseum Junior werden vervangen.

Ondanks de goede staat van onderhoud heeft het museum, gevestigd in een negentiende-eeuws pand met vroeg twintigste-eeuwse, door andere bouwwerken omringde uitbouwen, nu en dan te maken met onverwachtse mankementen. In februari kwamen we erachter dat de kelder bij de entree onder water stond. Oorzaak bleek een lekkende brandkraan bij de burens. Op 21 oktober en 20 november waren er lekkages van leidingwater dat over de vloer van de publiekstoiletten liep. Nieuw in 2021 was stroomuitval: medio september was er diverse malen kortdurend wat stroomuitval, en op 16 september was ruim een uur totale stroomuitval

in hele postcodegebied 1018. We misten hierdoor bezoekers en moesten kosten maken vanwege ontregeling van de installaties.

De al langer spelende juridische kwestie over onze nooduitgang door een voormalige steeg die deels in eigendom is van burens, kreeg in 2021 een nieuwe wending. Na bezoek van een inspecteur van de gemeente ontvingen we 9 juli een besluit onder dwangsom om de illegale overkapping boven ons deel te verwijderen. We dienden bezwaar in, vroegen bij de afdeling Vergunningen verlenging van de begunstigingstermijn, en dienden een aanvraag in voor een omgevingsvergunning voor de overkapping. Na vele maanden werd op 1 december het bericht ontvangen dat de overkapping vergunningsvrij is,

op voorwaarde dat die brandveilig wordt gemaakt.

De coronacrisis gaf veel veranderingen in de verzekeringssector. Verzekeringmakelaar Léons – ooit opgericht door de Joodse verzetsman Max Léons – deed moeite om voor het Verzetsmuseum een relatief gunstig nieuw verzekeringspakket op te stellen. Een domper was dat bleek dat we bij de verbouwing in 2022 geen zonnepanelen kunnen aanleggen omdat er geen brandverzekeringen worden afgesloten voor zonnepanelen op een bitumen dak.

VRIENDEN

Het museum heeft van oudsher via de Vriendenstichting een groot aantal donateurs. Oorspronkelijk waren het directbetrokkenen

bij het verzet. De afgelopen jaren neemt het Vriendenbestand af, doordat er meer Vrienden overlijden dan dat er nieuwe Vrienden bijkomen. In 2021 vielen er 55 Vrienden weg en kwamen er 22 nieuwe Vrienden bij. Aan het eind van het jaar waren er 880 Vrienden. De gemiddelde bijdrage lag met 33 euro per Vriend iets hoger dan in 2019. De Vriendenstichting ontving ook een substantiële bijdrage van de erven Jean Weidner geoormerkt voor de vernieuwing van de vaste opstelling.

De samenstelling van het bestuur van de Vriendenstichting bleef in 2021 ongewijzigd.

In 2020 was er geen Vriendenontvangst geweest. Op zaterdag 27 november werd, vlak voor de nieuwe lockdown, een zeer geslaagde Vriendenontvangst gehouden. Na korte inleidingen door Vriendenvoorzitter Godfried Lambriex en directeur Liesbeth van der Horst, gaf conservator Karlien Metz een presentatie over de nieuwe vaste opstelling. Vriendenbestuurslid Simone Toppers interviewde daarna Rob Brandes, zoon van Janny Brandes-Brilleslijper, over de onlangs aan het museum geschonken collectie van zijn moeder en de plek die die zal krijgen in de nieuwe vaste opstelling.

Naast leden van de Vriendenstichting heeft het museum ook bedrijfsdonateurs die het museum rechtstreeks steunen. Eind 2021 waren dit vier bedrijven. Het museum heeft sinds 1999 voorts een Comité van Aanbeveling van prominente Nederlanders die het museum moreel ondersteunen. De namen van alle leden zijn achterin dit verslag opgenomen.

FINANCIËN

Sinds vele jaren kwam meer dan de helft van de inkomsten van het Verzetsmuseum vanuit de verkoop van entreekaarten en de museumwinkel. Zoals in 2020 viel ook in 2021 een groot deel daarvan weg. De publieksinkomsten daalden ten opzichte van het pre-coronajaar 2019 met 78%, van ruim € 800.000 in 2019 tot € 176.814 in 2021, nog weer lager dan de al laag begrote € 228.500. Het percentage eigen inkomsten daalde naar 33% inclusief en 28% exclusief projectbijdragen uit publieke middelen. In 2019 lagen de percentages op respectievelijk 71% en 67%.

Gelukkig kon het museum weer rekenen op overheidssteun. Via de NOW-regeling (Noodmaatregel Overbrugging voor Werkgelegenheid) van de rijksoverheid werd een deel van de salariskosten vergoed. Via de TVL (Tegemoetkoming Vaste Lasten) kreeg het museum een bijdrage op basis van de gemiste omzet. Ook ontving het museum een bijdrage van het ministerie van OCW via het Mondriaan Fonds, vanuit de regeling voor musea met meer dan 7.500 bezoekers. De aanvragen voor de definitieve berekeningen kunnen deels pas na vaststelling van de jaarrekening worden ingediend. Bij de vaststelling van de jaarrekening is er daardoor nog geen duidelijkheid over een deel van de coronasteun. Er is een realistische inschatting van in totaal € 514.242 aan noodsteun in de jaarcijfers opgenomen. Hierin is de op nihil vastgestelde bijdrage van de gemeente Amsterdam uit 2020 van € 6.852 verrekend. Deze werd in 2021 terugbetaald. Ook de matchingsbijdrage van het ministerie van OCW via het Mondriaan Fonds voor

hetzelfde bedrag werd op nihil vastgesteld en in 2022 terugbetaald. De definitieve vaststelling van de NOW- en TVL-bijdragen voor 2020 was hoger dan voorzien in de jaarrekening 2020; het bedrag van de meer ontvangen steun van € 64.722 is opgenomen in de noodsteun 2021.

In het museum werd bezoekers gevraagd om een extra donatiebedrag aan de kassa te pinnen. Ook werd er op verschillende plekken via een QR-code en een donatieknop via de website om extra bijdragen gevraagd. De extra donatiemogelijkheden leverden ruim 6.000 euro op. Daarnaast ontving het museum algemene donaties van wat hogere bedragen (van 1.000 tot 5.000 euro) van de Cultuurhistorische Vereniging Amsterdam en Conitzer. De sponsorinkomsten waren hierdoor hoger dan begroot. Gunstig voor het museum was ook dat de huur van restaurant Plancius, na onderzoek door een deskundige en enige onderhandeling vanaf 1 september 2021 werd verhoogd tot 45.000 euro per jaar. Deze huur geldt weer vijf jaar, dus tot 1 september 2026.

De totale baten in 2021 bedroegen € 1.461.320, de lasten € 1.336.009. Het museum kon bij de afsluiting van het jaar, na verrekening van de betaalde creditrente van € 11.244, € 314.067 toevoegen aan de reserves. De overige inkomsten waren lager dan begroot doordat een deel van de partnerbijdragen voor *Verzetsmuseum Junior op wielen* werd gedragen door een bijdrage van de Kiwanis Club, die is verantwoord onder de bijdragen uit private middelen. De subsidies uit publieke middelen en de bijdragen uit private middelen waren veel lager dan begroot door het

vervallen van de uitbreidingsplannen en uitstel van de vernieuwing van de vaste opstelling. De personele lasten waren lager dan begroot door bezuinigingen op personeel; de activiteitenlasten waren lager door verminderde activiteiten, het vervallen van de uitbreidingsplannen, uitstel van de vernieuwing van de vaste opstelling, en door bezuinigingen op promotie en lagere kosten voor inkoop museumwinkel en gehoorzaal als gevolg van de coronabeperkingen en lagere bezoekersaantallen. De in 2021 gemaakte kosten voor de vernieuwing van de vaste opstelling zijn geactiveerd, de voor dit doel ontvangen investeringssubsidies zijn opgenomen onder de langlopende schulden.

Ondanks het slechte jaar is de financiële positie van het museum nog steeds goed, mede doordat het museum reserves had opgebouwd voor het inmiddels vervallen plan om uit te bereiden met een nieuwe ondergrondse verdieping. Het museum had per 31 december 2021 een goede continuïteitsreserve en het solvabiliteitspercentage was 41%; de continuïteitsreserve voorziet erin om vier maanden de onvermijdelijke kosten voor personeel en huisvesting te kunnen voldoen, en is verruimd vanwege het risico op tegenvallende entree-inkomsten door nasleep van de coronacrisis. Door de ontvangen noodsteun hoefde de reserves niet te worden aangesproken. De liquiditeit was goed, de current ratio was 2,52 en de quick ratio 2,50. Deze goede financiële positie is van belang om tegenvallers te ondervangen die zijn te verwachten bij de verbouwing en herinrichting wegens prijsstijgingen en personeelstekorten.

Het Verzetsmuseum financiert het grootste deel van de activiteiten door projectfondsenwerving en heeft een vaste relatie met de grote culturele fondsen (Mondriaan Fonds, VSBfonds, Prins Bernhard Cultuurfonds, Fonds 21) en met het vfonds (Nationaal Fonds voor Vrede, Vrijheid en Veteranenzorg).

In 2021 werden fondsen geworven voor het alternatieve verbouwingsplan en extra budget voor de te vernieuwen vaste opstelling (project *Ruimte en Vernieuwing*) en voor een tentoonstelling in 2023 over Nederlanders in de SS. Er werden in 2021 voorts twee al vermelde subsidies toegezegd voor coronaproof-programmering door het Kickstart Cultuurfonds en twee op collectiegebied door het Mondriaan Fonds. Omdat de subsidiëring van de Duitse vrijwilliger van de Aktion Sühnezeichen Friedensdienste in de toekomst niet meer via de Nederlandse koepelorganisatie kan lopen, deed het museum een aanvraag bij het European Solidarity Corps om een 'quality label lead organisation' te worden, zodat het museum de aanvraag voor de vrijwilliger in 2022-2023 begin 2022 zelf kan indienen.

Overzichten van alle instellingen, bedrijven, fondsen en overheden die het museum in 2020 steunden, zijn achterin dit verslag opgenomen. Het museum is deze gulle gevers, en ook de vele particuliere donateurs, veel dank verschuldigd.

NACHENIUS TJEENK STICHTING

Het museum dankt alle sponsors en subsidiegevers. Een volledig overzicht is opgenomen in de bijlagen van dit verslag.

BALANS PER 31 DECEMBER 2021 (in euro's)

ACTIVA	31 december 2021	31 december 2020
Immateriële vaste activa	62.146	43.416
TOTAAL IMMATERIËLE VASTE ACTIVA	62.146	43.416
Materiele vaste activa		
<i>Vernieuwing vaste opstelling</i>	175.580	-
<i>Verbouwingskosten</i>	59.537	71.230
<i>Inventaris en inrichting</i>	25.300	22.471
TOTAAL MATERIËLE VASTE ACTIVA	260.417	93.701
Vorraden	30.474	35.494
TOTAAL VASTE ACTIVA	353.037	172.611
Vlottende activa		
<i>Vorderingen</i>	203.010	163.608
<i>Belastingen en premies</i>	29.643	
<i>Vooruitbetaalde bedragen</i>	16.207	28.498
	248.860	192.106
Liquide middelen		
<i>Kas</i>	16.309	14.609
<i>Rabobank</i>	1.544.869	1.420.719
<i>Rabobank spaarrekening</i>	999.502	999.493
<i>Abnamro</i>	199.896	-
	2.760.576	2.434.821
TOTAAL VLOTTENDE ACTIVA	3.009.436	2.626.927
TOTAAL ACTIVA	3.362.473	2.799.538

PASSIVA	31 december 2021	31 december 2020
Eigen vermogen		
<i>Continuïteitsreserve</i>	486.296	400.000
<i>Bestemmingsreserve financiering van activa</i>	59.535	71.229
<i>Bestemmingsreserve projecten</i>	773.336	566.261
<i>Bestemmingsreserve MOP</i>	367.836	335.446
<i>Bestemmingsfonds inrichting en techniek</i>	295.332	295.332
TOTAAL EIGEN VERMOGEN	1.982.335	1.668.268
Langlopende schulden		
<i>Investeringssubsidies vernieuwing vaste opstelling</i>	175.580	
Kortlopende schulden		
<i>Crediteuren</i>	147.288	72.027
<i>Belastingen en premies</i>	-	28.942
<i>Vooruitontvangen subsidies en lopende projecten</i>	906.126	894.685
<i>Overige schulden en overlopende passiva</i>	151.144	135.616
	1.204.558	1.131.270
TOTAAL PASSIVA	3.362.473	2.799.538

EXPLOITATIEREKENING OVER 2021 (in euro's)

BATEN	Realisatie 2021	Begroting 2021	Realisatie 2020	LASTEN	Realisatie 2021	Begroting 2021	Realisatie 2020
Directe opbrengsten				Beheerlasten personeel	267.626	289.681	302.102
<i>Publieksinkomsten</i>	176.814	228.500	251.495	Beheerlasten materieel	270.972	299.150	265.366
<i>Sponsorinkomsten</i>	6.250	1.500	3.250	TOTAAL BEHEERLASTEN	538.598	588.831	567.468
<i>Overige inkomsten</i>	12.537	15.000	29.109				
- <i>Donatie Louis Briller</i>	-	-	93.208	Activiteitenlasten personeel	360.475	540.170	511.562
Indirecte opbrengsten	48.151	47.000	44.869	Activiteitenlasten materieel	236.936	1.978.617	246.582
				TOTAAL ACTIVITEITENLASTEN	597.411	2.518.787	758.144
TOTAAL OPBRENGSTEN	243.752	292.000	421.931				
				TOTAAL LASTEN	1.136.009	3.107.618	1.325.612
Subsidie Gemeente Amsterdam	574.612	565.000	477.416	SALDO UIT GEWONE BEDRIJFSVOERING	325.311	-183.501	-7.247
Overige subsidies/bijdragen							
<i>Subsidies uit publieke middelen</i>	23.524	925.752	40.384	Saldo rentebaten/lasten	-11.244	-	-
<i>Bijdragen uit private middelen</i>	105.190	1.141.365	120.652	EXPLOITATIERESULTAAT	314.067	-183.501	-7.247
<i>Subsidies en bijdragen ivm Covid</i>	514.242	-	257.982	Toevoeging aan/onttrekking uit:			
				<i>Continuïteitsreserve</i>	86.296	-	-
TOTAAL SUBSIDIES/ BIJDRAGEN	1.217.568	2.632.117	896.434	<i>Bestemmingsreserve financiering van activa</i>	-11.694	-67.000	-11.694
				<i>Bestemmingsreserve projecten</i>	207.075	-116.501	-10.214
TOTAAL BATEN	1.461.320	2.924.117	1.318.365	<i>Bestemmingsreserve MOP</i>	32.390	-	14.661
				RESULTAAT NA VERDELING	-	-	-

Balans en exploitatierekening zijn een vereenvoudigde weergave van het financiële jaarverslag 2021.
Over deze jaarrekening heeft Dubois + Co Registeraccountants op 29 juni 2022 een controleverklaring gegeven.

9 BIJLAGEN

De vrijwillige baliemedewerkers en museumdocenten hadden niets te doen tijdens de lockdowns. Ze werden door mailberichten op de hoogte gehouden. Sommigen bleven betrokken bij het museum door deelname aan het digitale medewerkersoverleg of het archiveren van oorlogskranten.

RAAD VAN TOEZICHT

Jozias van Aartsen (voorzitter)
Leontine van der Goes (vice-voorzitter)
Dave Del Canho
Emma de Boer
Godfried Lambriex
Alex van Stipriaan
Bahia Tahzib Lie
Harry Tupan

AUDITCOMMISSIE

Dave Del Canho
Leontine van der Goes
Godfried Lambriex

(NEVEN)FUNCTIES DIRECTIE EN RAAD VAN TOEZICHT

Jozias van Aartsen: voorzitter Beoordelingscommissie Veenhuizen; voorzitter commissie Omgevingswet; voorzitter Instituutsadviesraad ASTRON; voorzitter Raad van Toezicht Het Nationaal Theater Den Haag; voorzitter Stichting Otto von der Gablentzprijs; lid Raad van Advies Stichting Maatschappij en Veiligheid; lid Raad van Toezicht Stichting Montesquieu; lid en medeoprichter Aspen Ministers Forum; beschermheer leerstoel United Nations Studies, Universiteit Leiden; adviseur Jozias van Aartsen Honours Programma; Honorary Member Global Parliament of Mayors; ambassadeur Stichting bevordering internationale samenwerking (Schilderswijk); lid begeleidingscommissie Industrie en omwonenden.

Dave Del Canho: managing partner Del Canho & Engelfriet B.V.; lid raad van commissarissen Blue Sky Group; voorzitter Raad van Commissarissen Transavia (tot 1 april); lid bestuur Stichting Drs Cor van Zadelhoff Fonds; ambassadeur Nationaal Holocaust Museum.

Emma de Boer: advocaat bij Tata Steel IJmuiden.

Leontine van der Goes: eigenaar Onwards Strategy-consultancy; vice-voorzitter Raad van Toezicht Internationaal Theater Amsterdam; vice-voorzitter Raad van Toezicht Rosa Spier Huis; voorzitter bestuur De Amsterdamsche Kring.

Liesbeth van der Horst: vice-voorzitter bestuur Humanity House, Den Haag; lid algemeen bestuur Stichting Musea en Herinneringscentra 40-45; lid comité van aanbeveling Stichting Landelijke Herdenking April-Mei stakingen 1943; lid comité van aanbeveling Holocaust Namenmonument; jurylid RAAK-stimuleringsprijs; lid evaluatiecommissie NIOD afdeling Collecties en Diensten; lid adviescommissie voor de bestemming bunker Amstelveen.

Godfried Lambriex: Directeur Dienstverlening Stichting DOCK; lid Raad van Toezicht Stichting Amsterdam West Binnen de Ring; voorzitter Stichting Vrienden van het Verzetsmuseum

Alex van Stipriaan: emeritus hoogleraar geschiedenis Erasmus Universiteit

Bahia Tahzib Lie: Mensenrechtenambassadeur van het Ministerie van Buitenlandse Zaken.

Harry Tupan: bestuurder Stichting Drents Museum; lid Raad van advies Land Art Contemporary; lid Raad van Toezicht RTV Drenthe; lid adviescommissie Geschiedenis en Letteren Prins Bernhard Cultuur Fonds; lid Bedrijvensociëteit A37 Drenthe VNO-NCW Noord; bestuurslid Platform Cultureel Hart Assen; lid Comité van aanbeveling Stichting Wilhelmina Ziekenhuis Assen; secretaris bestuur Stichting Steunfonds Drents Museum; lid Comité van aanbeveling theaterdrieluik ADAK.

PERSONEEL

Directie

Liesbeth van der Horst

Collectie en tentoonstellingen

Karliën Metz
Femke Burger

Collectiebeheer

Filip Bloem
David van Emden
(vanaf 15 juli)

Educatie, groepsbezoek en toegankelijkheid

Sandra ter Mijtelen
Rosella Deen
(tot 31 augustus)
Eva Hoogkamer
(vanaf 1 oktober)

Marketing en evenementen

Loren Snel (t/m juli)
Jason Chong
(vanaf 1 oktober)

Diversiteit en Inclusie

Ardjuna Candotti
(t/m 8 maart)

Financiële administratie

Anna Stam

Balie

Doetie Lootsma

Technische dienst

Arno Groenendijk
Dennis Koek

Secretariaat en algemene ondersteuning

Marjan Dejevij
Frank de Ruijter

Projectcoördinator Verzetsmuseum Junior op wielen

Eva Hoogkamer
(tot 30 september)
Vera van Noort
(vanaf 18 oktober)

Gedetacheerd via Dienst Werk en Inkomen

Bibliotheek

Marc de Hay

Freelance medewerkers

Irma Enklaar, projectleider
vernieuwing vaste
opstelling, vanaf 1 februari
Ardjuna Candotti,
programmamaker
The Round Table Talk,
vanaf 1 mei
Chantal Tjin, communicatie
The Round Table Talk,
vanaf 1 mei

Stagiairs

Vera van Noort
(Museumstudies UvA)
voorbereiding en productie
tentoonstelling *Wees
Moedig!*
Denise Schreuder
(Geschiedenis Erasmus
Universiteit) onderzoek
tentoonstellingen

Via Aktion Sühnezeichen Friedensdienste

Mona Gnan, t/m augustus
Lilly Pohl, vanaf september

Comité van Aanbeveling

Hedy d'Ancona
Aziz Bekkaoui
Abdelkader Benali
Marion Bloem
Hans Blom
Mano Bouzamour
Theo van Boven
Laurens Jan Brinkhorst

Jet Bussemaker
Remco Campert
Job Cohen
Kathleen Ferrier
Bas de Gaay Fortman
Beatrice de Graaf
Gerda Havertong
Ernst Hirsch Ballin

Freek de Jonge
Jeroen Krabbé
Pauline Kruseman
Ad van Liempt
Clairy Polak
Marte Röling
Maarten van Rossem
Roel Schoonveld
Doekle Terpstra
Paul van Vliet
Robert Vuijsje
Franc Weerwind
Harry van Wijnen
Gerrit Jan Wolffensperger

Adviesgroep blinden en slechtzienden

Fenna Corstanje-Kemper
Marjanne Geursten
Annemarie de Hoogt
(Voorzitter Oogvereniging
Noord-Holland)
Alicia Hoost
Anneke Kuilman
(Stichting Kubus)
Théon Minten
Mireille de Muijck
Marianne Poppenk-Copper
(Stichting Kubus)
Liesbeth Schreuder
Jankie van Soest Runge
Véronique Steijn
Swie Tjiang Tan
Hannes Wallrafen

Adviesgroep doven en slechthorenden

Kirsten Bouwmeester
Marjolein Buree
Rosemin Hendriks
Hans Krijnen
Max Vonk
Roos Wattel

Adviesgroep mensen met koloniale kennis en achtergrond

Leo Balai
Aspha Bijnaar
Esther Captain
Herman Keppey
Margaret Leidelmeijer

Bestuur Stichting Vrienden en Vriendinnen

Godfried Lambriex
(voorzitter)
Maarten van den Broek
(penningmeester)
Roel Kingma
Ger Schutte
Simone Toppers

VRIJWILLIGERS

Museumdocenten

Femke Akerboom
Jasja Arian
Karin van As-Süskind
Annette Atiyya
Bonnie Beekman
Elles Bense
Gaytri Bhaggan
Marlie de Bonte
Jacqueline ten Broek
Gabri Brummelman
Rosella Deen
Laura Dekker
Martijn Dekker
Mariet Doorten
Chris Dutilh
Eveline van Emmerik
Renée van Epenhuysen
Saskia Fikke
Ed Gies †
Sanne van de Graaf
Barbara Grassmann
Leonora Groen
Gerda Heijnis
Pieter Heinen
Paulien Hilbrink
Gwen Hofman
Sjoerd Huisigh
Marion Huybrechtse
Hans Keissen

Sanderijn Kiel
Marjon de Klijn
Hans van der Laan
Ellie Lammers
Tom Lantsheer
David Lee
Wil van Leeuwen
Paul Leimena
Ad Leurs
John Liefink
Hannie de Loos-Borsboom
Erik Maas
Anke Manschot
Mirko Marseille
Joke Osinga
Cocq Ouwerkerk
Nelleke Persoons
Sandra Plas
Caroline Polak
Arianne de Ridder
Marja Rinsma
Gerard van Rossum
Tine Sijbesma
Jos Siemerink †
Pieter Spaargaren
Hanneke Stasse
Marloes Stokvis
Gerda Stuijbergen
Mirjam Sweijd
Ferdinand Tillema
Jenna Vaisman
Ger Venema
Anton Vermast
Florence Visser
Marja de Vries
Simone Walvisch
Boudewijn Zomer

Groepsbezoekregistratie

Rasa Kingma

Baliemedewerkers

Marianne Ament
Maartje de Beer
Michiel Bijkerk
Gerard Bromet
Anneke Druif
Harold Francken
Margreet Grondman
Dick Habermehl
Pieter Heinen

Dasha Kubova
Wil van Leeuwen
Age bij de Leij
Tanneke Marchildon
Anne van der Meulen
Tineke Nieuwenhuis
Lily Ocasio
Riëtte van der Plas
Maamke Portengen
Ariannede Ridder
Veronica van Rossum
Jan Rutgers
Hanni Spitteler
André van Veen
Mariska Velmans
Daphne Verkuyl- Fabius
Arnoud Vervenne
Harl van der Vet
Walda van Zijl

Catering

Ruud Beunderman
Gweny Bromet
Shmulik Lipniski
Sandra van Os
Doreen Philips
Jos van der Putten
André van Veen
Gijs Vermeij
Gerrel Wissink

Collectie en onderzoek

Willem Boon
Kees Gerbrands
Rasa Kingma

Bibliotheek

Marc de Hay
Ruud Lindeman
Marcus Müller

Technische Dienst

Paul Capiau
Marcus Müller
Gijs Vermeij

Huishouding

Gijs Vermeij

Koeriers

Joop Reder

De activiteiten van het Verzetsmuseum zijn in 2021 mede mogelijk gemaakt door bijdragen van een groot aantal instellingen, bedrijven en particulieren.

Algemene bijdragen in 2021

Amsterdams Fonds voor de Kunst
Airtrade Holland b.v.
Aktion Sühnezeichen Friedensdienste
European Solidarity Corps
Maarten van Heems BV
M.N. Léons BV
Stichting Red Rooster
En diverse particulieren en ca. 900 donateurs van de Vriendenstichting

Bijdragen voor projecten in 2021

Vernieuwing vaste opstelling

Gieskes-Strijbis Fonds
Mondriaan Fonds 75 jaar Vrijheid
Mondriaan Fonds
Stichting Democratie en Media
VSB fonds
anoniem fonds
Dioraphte
Amsterdams Fonds voor de Kunst
Prins Bernhard Cultuurfonds
RAAK Stimuleringsprijs
Zabawas
Dr. C.J. Vaillant Fonds
Iona Stichting
Het Gehandicapte Kind
Solidariteitsfonds
Willem Meindert de Hoop Stichting
Stichting ter bevordering van de Christelijke Pers
Stichting Fonds voor Dove Kinderen
Gravin van Bylandt Stichting
Mullerfonds
Stichting Woudschoten
Dela fonds
Nachenius Tjeenk Stichting
Fundatie Van den Santheuvel, Sobbe
Maatschappij tot Nut der Israëlieten in Nederland
Maatschappij tot Nut van 't Algemeen
P.W. Janssen's Friesche Stichting
erven Jean Weidner (via Vrienden van het Verzetsmuseum)
Vrienden van het Verzetsmuseum

Verzetsmuseum Junior op wielen

vfonds
VSB fonds
BankGiro Loterij Fonds
Prins Bernhard Cultuurfonds
BPD Cultuurfonds
anoniem fonds
Kiwanis Club Amsterdam
Solidariteitsfonds
Stichting Dutch-Paris
Fundatie Van den Santheuvel, Sobbe
Maatschappij tot Nut der Israëlieten in Nederland
Vereeniging tot Weldadigheid van den Allerheiligsten Verlosser
Stichting Maagdenhuis
Centrum voor Propaganda voor Eenheid in de vakbeweging
Vrienden van het Verzetsmuseum
Ed Losekoot

Tentoonstelling *Wees Moedig! Drie Amsterdammers en de Februaristaking*

Mondriaan Fonds
vfonds
VSBfonds
Prins Bernhard Cultuurfonds/
René H. van Bokkum Fonds
Prins Bernhard Cultuurfonds/Ben en Nel Van Bohemen Van der Zwart Fonds
Prins Bernhard Cultuurfonds/D.I.X. Fonds
Anoniem fonds
Gravin van Bylandt Stichting
Vrienden van het Verzetsmuseum

Ruimte en Vernieuwing

Gemeente Amsterdam
vfonds
anoniem fonds

Publicatie Jan Brasser

Tata Steel

The Round Table Talks

Kickstart Cultuurfonds

Virtuele Tour Verzetsmuseum Junior

Kickstart Cultuurfonds

Project Deltaplan Collectiedigitalisering en ontsluiting

Mondriaan Fonds

Coronaregeling medewerkers collectiebeleid

Mondriaan Fonds

Bijdragen in 2021 toegezegd voor projecten vanaf 2022

Tentoonstelling *Nederlanders in de SS*

Mondriaan Fonds
VSBfonds
Prins Bernhard Cultuurfonds/Ben en Nel Van Bohemen Van der Zwart Fonds
Stichting Democratie en Media

Bijdragen in natura

Accountancy aan de Amstel b.v.
Colliers International Consultants BV
FS Producties
NL bouwmeesters
Strackee bouwadviesbureau
Warendorf Advocaten en Notarissen

COLOFON

© Verzetsmuseum
Amsterdam, juli 2022

Tekst

Liesbeth van der Horst

Ontwerp

Jeremy Jansen

DTP

Jeroen van Zijp

Foto's

Mike Bink
Marjan Dejevij
Arno Groenendijk
Eva Hoogkamer
Rasa Kingma
Koninklijk Instituut voor de Tropen
Nosh Neneh
Egbert Nijeboer
Vera van Noort
Frank de Ruijter
Salvador Bouw
Geert Snoeijer
Dirk P.H. Spits
Jan van de Ven
Jeroen van Zijp

